

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska priloga „Jutra“

Štev. 14.

V Ljubljani, dne 9. aprila 1927.

Leto I.

Vlad. Kapus:

Veliki teden na Gorenjskem.

S solnčnih reber skalnatih Vreč, Iri-
ba, ki deli lipniško dolino od sayske,
je zdrknil sneg in pokazale so se skozi
golo grmičevje lišajaste starke, sive
skale, ob njih pa je pognalo popje telo-
ha, pri nas nazvanega *kurice*. Čez nekaj
dni je dvignilo pohlevno skrivajoče pop-
je glavice; ponižne mladenke so se iz-
premenile v prave kokete in vabile s
svojimi odprtimi in kričečimi cvetovi
občudovalce. Po planicah so zažarele
rdeče preproge pomladanskega resja.
Prvi obiskovalci vabljivega cvetja so
bile čebele, ki so jih izvabili iz panjev
topli opoldanski solnčni žarki, kukajoči
skozi razsušene deske v prebujajočo
se delavnico. Drugi obiskovalci so bili
vaški otroci. Vsi okrašeni s kuricami
in resjem, so imeli cvetje za klobukom,
v gumbnicah, sploh povsod, kamor se
je dalo zataktniti. Vračali so se vriska-
joč in pojoč v vasico. Tako je bilo sredi
posta. Na tiho nedeljo po jutranji maši
so odšli vaščani, deca in moški rezat
dolge šibe in nabirat bršlin za butare,
begavnice. Nabiranje bršlina spada med
najimunitnejša opravila naših vaščanov.
Navadno so ga opazili že dolgo poprej
na kaki skali, a vsak molči o tem, boječ
se, da ga ne bi odnesel kdo drug in si
ž njim okrasil svojo begavnico. Boj
ko je zelen in čim več sadeža ima,
namreč malih črnih jagod, tem lepša je
butara.

Izredno važen za naš vaški naraščaj
pa je bil vsekdar veliki teden. O tem
so zabeleženi v starih bukvah častitlji-
vi običaji, ki zdaj polagoma izumirajo.
Iz podstrešij so izvlekli manjše in več-
je *raglje* in tako zvane *tablice* ali ta-
belce. Posestniki večjih ragelj, nazva-
nih *ropotec*, so povabili svoje najboljše
prijatelje, da jim pomagajo prenašati
in vrteti velike, ropotajoče zaboje. Tež-
ko so pričakovali dne, ko bodo zavezali
zvonove in bo zaropotala v cerkvenem
stolpu velika raglja. Na veliki četrtek,

ko so odšli zvonovi po pripovedovanju
vaščanov v Rim, se je zbrala pred cer-
kvijo vsa vaška mladina, od najmanj-
ših, ki še komaj koracajo, pa do velikih,
poslavlajočih se od šolskih klopí. Vsak
je imel s sabo »instrument«. Ko je za-
ragljala cerkvena raglja, so jo ubrali
tudi oni. In kadar so končali pred cer-
kvijo, so pohiteli na vas in uganjali
tako komedijo na vseh važnejših toč-
kah v vasi, ne da bi, kajpa, pomislili,
kako žalostnega izvora je ta njihov veli-
kotedenska zabava. Enako je bilo tudi
na veliki petek, na veliko soboto pa se
prično drugi obredi in javade. Pred
cerkveni vhod so nosili stare lesene
križe in druge cerkvi pripadajoče lesene
odpadke in zažgali sveti ogenj. Doma-
čini so jemali s sabo tleče ogorke ali
pa prižigali s svetim ognjem kresilno-
gobo, kakršno so uporabljali stari očan-
ci za prižiganje pip. V okoliške vasi je
odnesel cerkvenik sveti ogenj.

Prav tako, kakor si je deca želela,
da bi odšli zvonovi že skoraj v Rim,
tako jih je težko pričakovala iz Rima.
Ko je zapel zvon na veliko soboto, so
vsi hiteli k potoku, češ, da teče zlata
voda. Komur ni bilo mogoče k potoku,
temu so prinesli zlato vodo domov, za-
kaj taka voda baje ozdravi bolezni in
pomladi lica. Z blagoslovljenim og-
njem so zakurile gospodinje štedilnike
in ognjišča in kuhale tako zvani »že-
gen«, velikonočne jedi in bročile piru-
he. Matere in dekleta so že dolgo na-
birale jajca, posebno od starih kur, ki
ima o trše lupine in so jih bročile na
veliko soboto dopoldne. Pravi Gorenj-
ski piruhi so enobarvni, rdeči, na njih
ni ornamentov, kakor jih vidiš na mič-
nih belokranjskih pisanicah.

Od trenutka, ko je utihnila raglja in
so se zopet oglasili zvonovi, je zapla-
valo nad vasio velikonočno razpolože-
nje. V prvih popoldanskih urah so pri-
čeli pometati in snažiti po vasi. Na

pečinah skalnate Zijavke, ki straži kakor mogočna trdnjava nad šamevajočo vasico, je zavihrala zastava in oglasilo se je prijetno nabíjanje možnarjev. Na skalnatem robu so vihтели goloroki možje in mladeniči z mišičastimi rokami težka kladiva in nabijali možnarje iz domačega železa, ki so jih skovale domače fužine v tistih lepih časih, ko je veliko fužinsko kladivo pelo neprestano in sleherni dan »goldinar, goldinar, goldinar...«. Močno so jih nabili, da je bil pok hujši in ostrejši in da se je čim dalje razlegal ponos naše fare.

V cerkvenem stolpu se je zazibal zvon, streljač na Zijavki je stopil z železno, razbeljeno, na dolgo palico pritrjeno ostjo k možnarju in že je zagrmel prvi strel. Vsa vas se je stresla; slišalo se je daleč naokoli in dolgo je odmevalo in bobnelo od vrha do vrha, vaščanom pa so zaigrala srca od veselja. Nekaj časa je pel veliki zvon, za njim sta se oglasila srednji in mali, nato pa so naši pritrkovalci, zvaní *nabíjači*, zaigrali na zvonove veselo veli-

konočno pesem. Mlado in staro je hitelo k procesiji, ki se je vršila med neprestanim zvonjenjem in pokanjem možnarjev. Raz lica domačinov je sijala sreča, zadovoljstvo in veseje nad vstajenjem Gospodovim, ki je v tako tesni zvezi z vstajenjem prirode.

Po končani procesiji so se zbrali možki pod lipami sredi vasi in čakali dekleta, ki so nesla k blagoslovu velikonočna jedila. Radovedni so bili, katera se bo prva vrnila, zakaj stara bajka pravi, da se bo tista, ki se prva vrne, še v teku enega leta poročila. Kakor hitro je opazil velikonočni streljač, da so se zablisnila krila na pragu cerkvnikovega doma, kjer se je vršil blagoslov, že je zagrmel možnar.

Medtem ko so dekleta hitela domov, so možki postajali toliko časa, da je odšlo zadnje dekcle, vsa pa so do dobra obrali z dovtipi in zbadljivkami.

Noč od sobote na nedeljo je nudila našim faranom malo spanja; še predno se je jelo daniti, so pričeli streljati in zvoniti, ljudje pa so veseli in praznično razpoloženi hiteli v cerkev. Nato se je

zbrala družina k velikonočni gostiji, pri kateri pa se ne sme uporabljati orodja, marveč se mora lomiti ali trgati kruh in meso. Ta običaj je menda v zvezi z legendo, da je tudi Kristus pri zadnji večerji lomil kruh.

Zdaj pridejo na vrsto píruhi. Iz skled, ki je stala sredi mize, so jih v tistih časih zbirali in poskušali z lahnim trkanjem ob zobe, kateri je močnejši. Ko so jih izbrali, so pričeli *štručati*. Eden drži píruh, drugi previdno tolče, najprej koničasti del na koničasti in potem zopet topi konec s topim tako dolgo, da se ta ali oni razbije. Koliko zabave nudi ta ljubka nedolžna igra! Ubiti píruh dobi tisti, ki ga je nasprotniku ubil. Ko so doma končali, so se razšli po vasi in ta zabava je trajala ves dan. Navihanci so včasí vlili v izpihnjeno jajce razgreto smolo, ga naredili na ta način bolj trdnega in so ž njim druge prevarili. Take prevare pa niso smatrali za hudobnost; smejali so se pač tistemu, ki se je dal prevariti. Drugi so zopet sekali píruhe z denarjem, popoldne pa se je pričelo trkanje píruhov. Na zelene tratice so položili v nekoliko nagnjenem položaju desko ali dve močnejši palici; po njih so spuščali píruhe in se zabavali na račun onih, ki jih niso mogli zadetí.

Tako je pretekla velikonočna nedelja. V pondeljek popoldne pa je vsa vas pohitela v prosto naravo. Vsi so odšli k velikonočnim igram. Staro in mlado, revno in bogato, vse se je zabavalo, pozabivši bridkosti in grenkobe vsakdajšnjih dni.

Ena skupina je igrala z žogo; navadno z loparjem; žogi pravijo *meča*, igri

pa »parngo bijejo«. Drugi so se prijeli za roke in v dolgih kolonah med petjem vzdikali: »Pojdmo sijat, pojdmo žet, pojdmo vreče šivat!« Tretji so gledali v *šternico*, četrti igrali zopet kako drugačno igro, dečki pa so navadno igrali roparje in žandarje, trgali zidan most ali kaj sličnega. Vse brez razlike stanu in starosti od mlade deklince do starčka, od dečka do stare ženice, kar je moglo, se je igralo. Kdor pa je bil utrujen, se je veselil z opazovanjem srečnih, za hip brezskrbnih ljudi, dokler ni večer vseh skupaj pozval k pokoju.

(Lesorezi JUSTINA.)

K. Leger:

Ko sta hodila Kristus in sv. Peter po zemlji.

(Legenda.)

I.

Prispela sta preko gora na veliko ravan ob morju. Nebo ni bilo sinje; pripekajoče solnce ga je razbelilo, da je viselo nad široko pokrajino kakor raztaljen svinec. Niti oblaka ni videl na oboku in še sapica ni zavela. Vse je bilo izžeto; drevje je orumenelo in izgubilo listje, vinogradi so zgoreli. Razpokana prst je uprav pekla pod nogami. V negibljivem zraku opoldanskega solnca je drhtela groza, kakor da bi padla na svet senca Smrti. Slednji gib življenja in radosti sta zadušila kuga in glad.

Popotnika sta stopila k vratom velikega, slavnega mesta. S stolpov so mrtvo visele črne zastave; na ulicah je bilo tiho in pusto. Le sem od pristana, kjer je gnila voda, se je oglašalo žvenketanje verig; ondi so delali na galejah sužnji, ljudje drugega plemena, drugega jezika; težke tovore so nosili na obalo, vsi nemi, mrki, potni, mršavi in obledeli. Pred njimi so stali valpeti, zapovedovali, vpili in sukali biče v rokah. Včasih se je zgrudil kak suženj mrtev, izčrpan ali pa izjedjen od kuge. Sunili so ga z galeje v vodo in težke verige so same potegnile truplo na morsko dno.

Tedajci so jeli pritrkavati zvonovi nad mestom; sunkoma in otožno-se je razlegal njihov zvok v mrtvo tišino. Po ulicah se je vlekla dolga procesija spokornikov — šel je zbor duhovnikov in menihov s plamenicami v rokah. Zamolklo so se glasile molitve in litanije: »— lakote, kuge in vojne reši nas, o

Gospod!« — Iz množice se je izvil presunljiv jok; čuli so se vzdikali groze. Nekdo je padel od kuge. — Cerkve in kapele so se napolnile z ljudmi in njihovimi prošnjami. Klicali so Boga, vsi obupani in nesrečni. Dvigali so h križu krčevito stisnjene roke, hodili klečé po kamnu in blazno tolkli z glavami ob cerkveni tlak.

»Gospod!« je dejal Peter, ki ga je prijelo sočutje. »Reveži te kličejo na pomoč, odvrni smrtno grozo od njih, stori čudež!«

Učenik se je zamišljeno ozrl tja proti pristanu. Še so žvenketale verige sužnjev, pokali so biči valpetov in njih kletve so se čule čez mesto.

»Ne, še ne!« je dejal. V očeh mu je ležala žalost. In Peter, ki je ušel Učenikov pogled, je sklonil glavo.

II.

Zapustila sta mesto in šla med reveže tja do vaške kolibe. Čez nekaj časa sta bila zopet obiskala slovito mesto, ki je ječalo pod bičem kuge.

Videla sta: Pošast še ni izginila, ni se umaknila z ulic, še večja je bila in strahotnejša. V slednjem kotičku so ležala očrnela trupla; niso jih utegnili pokopati. Zdaj pa se ni čul jok, ni bilo ne litanij in ne molitev. Nihče ni klical Boga na pomoč. Spoznali so, da je vse zaman: ne sliši Bog, ne mara jih uslišati. Neusmiljen in brezčuten je. Od nikoder ni bilo pomoči; vsi so bili izročeni pogubi. Čemu prositi in moliti, ko je vse gluho? Življenje? Jutri pride

smrt. Jutri — ali nemara že čez uro. Sigurno pride. Prazne so bile cerkve. Jok in molitve so se izpremenile v blazen smeh. Užij še tiste minute, ki ti ostajajo pred strahotnim koncem! Napolnile so se krčme, kjer so kazale na pol nage plesalke svoje boke: gledališča in cirkusi so vabila ljudi k pozabi. Penilo se je vino. Žene, vse v svili in s cveticami na razgaljenih prsih, so se vrgle v naročje slehernemu, ki je prišel po cesti. V blazni razposajenosti so hoteli meščani potopiti svojo bolešt. Nič niso več poslušali vesti. Ni bilo grehov, vse se je zdelo dovoljeno. Umor? Kaj je človeško življenje, kadar sam Bog mori množice nedolžnih? A lakomni ljudje so ropali in grmadili zlato, da bi se lahko bahali z njegovim bleskom.

»Ali vidiš te strahote, Gospod?« je zašepetal preplašeni Peter. »Ljudje so zblazneli; ne vedo, kaj bi začeli od groze. Usmili se jih, odvrni kugo, stori čudež!« Sklenil je roke pred Gospodom.

Učenik pa se je ozrl tja k pristanu. Kljub divjemu ukanju in vriskanju, ki se je razlegalo po ulicah — pravkar je šla mimo povorka norčavih mask in pijancev — je venomer prihajalo od pristana rožljanje težkih okov, pomešano z vzdihni suzniev.

»Ne, še ni prišel čas, Peter!« je odvrnil otožno in se obrnil proč od mestnih vrat.

III.

Ko sta se popotnika čez nekaj časa vrnila v nesrečno mesto, je blaznost že ponehala; utihnil je smeh in videlo se

KUBA, SAMOSTAN TRESKAVICA V JUŽNI SRBIJI

Znani češki slikar, pisatelj in zbiratelj slovanskih narodnih pesmi, Ludvik Kuba, je priredil pred dnevi v »Umelečki Besedi« v Pragi razstavo svojih risb in slik iz Južne Srbije. Slike je zasnoval na svojem potovanju po teh krajih. Razstava potuje zdaj po raznih čeških mestih. Kuba je velik prijatelj našega naroda. S peresom, s čopičem in celo z godbo seznanja Čehoslovake z jugoslovensko narodno dušo, kakor

se izraža v narodnih pesmih, običajih, nošah, v stavbarstvu in ornamentiki.

Slika, ki jo prinašamo, predstavlja cerkev v samostanu Treskavici v nekdanji Macedoniji, dve uri severno od Prilepa, ki je znan iz zgodovine kot mesto kraljeviča Marka. Tu je bival tudi veliki car Samuel, ko se je vračalo 10.000 oslepljenih vojakov iz nesrečne vojne z bizantinskim carjem* Vasiljem II. Car Samuel je od žalosti umrl.

Samostan Treskavica je bil zgrajen v 14. stoletju.

je, kakor da tudi groze ni več. Ljudje so se udali molku in vročično vzplamtele oči je upihnila resignacija. Niti blazno razkošje ni bilo več dovolj močno, da bi utopilo zavest neizogibne pogube. Iz sklonjenih glav in obupanih duš je izginila opojnost. Vino je postalo gorko, zlato ni več bleščalo, naročja grešnih lepotic so se ohladila. Nihče ni več koprnel po bogastvu; preveč so poznali njegovo ničevost. In videli so, da so si v grozi in obupu vsi enaki. Ni bilo več gospode, ne bogatašev in ne revežev; vsi so bili ljudje, ubogi ljudje.

Nekega dne so se trli meščani po ulicah, ki vodijo k pristanu in množica se je valila k morju. Ondi so bili sužnji še vedno prikovani ob galeje. In vsi, ki so prišli, so jim razbijali železne okove, poljubljali reveže na lica in jim pravili: »Bratje!« Saj so tudi sužnji ljudje — so trdili — in verige in okovi so padali sami na morsko dno. Za vedno! za vedno! nikdar se ne vrne suženjstvo — vsi ljudje so si bratje!

»Ali čuješ, Gospod,« je vzkliknil Peter veselo.

»Slišim!« mu je odvrnil zamišljeni Učenik.

»Čas je, da se jih usmiliš. Dovolj so trpeli, glej jih, pokoré se.«

»Bodi!« je dejal Učenik. Povzdignil je desnico — in senca Smrti je izginila. Zapihal je svež veter, prinesel vlago, prinesel zdravje; od dežja namočena prst se je predramila in drevice ipj grmi so pognali čudežno cvetje.

IV.

Čez nekaj časa je pot zopet pripeljala oba popotnika v slovito mesto. V njegovih ulicah je plala radost: povsod je vriskalo novo življenje in nedavne strahote so bile domala pozabliene. Vsa pokrajina se je nakošatila v en sam smehljaj, v zelenilo, cvetje in ptičje petje. Z zlatimi zastavami in kadilnicami v vonju kadila so se valile procesije v cerkve, da zahvalijo Boga za odvrnitev strašne šibe. V spomin na kugo so postavili sredi trga marmornato soho. Petrove oči so se ginjeno rosile. »Učenik, ali slišiš vrisk osrečenega ljudstva,« mu je dejal z mehkim šepetom. »Storil si čudež, veliki čudež, rešil si nesrečno mesto. Tebi gre vsa hvala in poveličevanje, tebi se moli množica, tebi je namenjen vrisk in smeh nedolžne dece.«

Učenik je molčal. Povzdignil je samo prst in pokazal k pristanu.

In Peter je videl: po obrežju so lovili sužnje, ki so jih bili preje osvobodili; preklinjali in topli so jih ter jim nadevali verige in okovali roke in noge. Spet so bile polne galeje in biči valpetov so znova pokali po človeškem mesu. Zakaj galeje so imele odriniti čez morje po novo blago.

Bridko se je nasmehnil Učenik in skomignil z rameni.

»Ali vidiš, Peter? Čemu je treba ljudem čudežev?«

Iz češčine prevel Ignotus.

Silvije S. Kranjčević:

Na Golgoti.

(«Eli! Eli! lama azavtani?!»)

*Na Golgoti je umro — a za kog je izdano?
Je l' pala žrtva ova il kasno ili rano?*

*Na Golgoti je umro i svijet za to znade,
Al od te žrtve davne još ploda ne imade.*

*A krv je tekla mnoga i srce tu je stalo,
Što nikad nije više onako zakucalo...*

*I v'jekovi su prošli daleki, strašni, crni,
Osušila se krvca i suha još se skvrni.*

*Prošetala se povjest u sramotničkoj halji
I što smo nebu bliži, sve od neba smo — dalji!*

*Na Golgoti je staro prelomilo se drvo,
Pokradoše mu čavle — i to je bilo prvo.*

*U ime čovječanstva i bratstva i slobode
Počeše krvno kolo da bezbožnički vode — —*

*I derala se družba od gadne strasti pjana:
Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe — Hosana!*

*Na Golgoti je mrtvo i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: Eli! Eli! lama azavtani!*

*A pokraj krvi davne i ispod drva suha
Sve milijuni vape: O pravice, o kruha!*

*Da, ukidoste ropstvo i cirkus i hijenu,
Pa-odvedoste ljudstvo u kršćansku arenu!*

*I tu u sjajnim ložam, u zlatu i u slavi,
Pod v'jencem i pod mitrom na debeloj si glavi,*

*Zapremili ste vi i vaše gospe b'jele
Na pozornici sv'jeta sve najprve hotelje!*

*I gledate igru od b'jede i od jada,
Gdje čovječanstvo mučno ko On pod drvom pada!*

*I tamnice o crne, gdje mnogi plač se gubi,
Kad takovi su ljudi: il umri ili ubi!*

*I djevojčice gole, a ispred sita suca,
Ah imale bi obraz, da nemaju želuca!*

*I sramotu i b'jedu i uvrede i varke
I uzdahe i laži i mnoge suze žarke.*

*A usred bare ove, gdje trovna gamad pliže,
Uzvisilo se drvo i Hrist se na njem diže.*

*I gleda gdje su ljudstvu sve gori crni dani,
I plače: Eli! Eli! lama azavtani!*

*Badava gordo kube i mramor Panteona,
I papuče od zlata i orgulje i zvona!*

*Badava tamjan mnogi i ponosni oltari,
Badava alem gori na kruni i tiari!*

*Ah Golgota je pusta i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: «Eli! Eli! lama azavtani?!»*

Slovarček: «Eli! Eli! lama azavtani!», hebrejski vzklik Kristov na križu: «Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?!» Izdano — izdihnil; srce tu je stalo — usta-

vilo se je tu srce; onako zakucalo — tako udarilo; skvrniti — skruniti; povjest — zgodovina; čavle — žeblje; ukidoste — ukinuli ste; na pozornici — na odru, na pri-

zorišču, bara — močvirje; trovna gamad plize — kjer se plazí ta zastrupljajoči mrčes; gordo kube — ponosno kupole, zvoniki; papučé od zlata — papeževe zlate copate; tamjan — cerkveno kadilo; alem — biser.

Silvije Strahimir Kranjčević, eden najglobljih hrvatskih pesnikov (roj. l. 1865 v

Senju, umrl l. 1908 v Sarajevu). V svojih pesmih je rad bičal velik kontrast med evangeliškim krščanstvom in praktičnim delovanjem krščanskih cerkva. Njegove »Pjesme« je izdala lani »Matica Hrvatska« v Zagrebu v novi izdaji.

Po Franciji in Belgiji.

Na bojiščih pri Reimsu. — Chemin des Dames.

III.

S šoferjem pred katedralo v Reimsu sem se dopoldne domenil, da se peljemo ob $\frac{3}{4}$ na l. pop. na bojišče do Chemin des Dames; plačilo 50 frankov. Ali popoldne je dejal šofer, da more peljati za ta denar le do Berry au Bac, ker za enega samega se mu vožnja tako daleč ne izplača. Seveda sem se razjezil nad njim, pa me je brž potolažil.

»Saj se peliete lahko z avtokarom. Glejte ga, ravno odhaja na Chemin des Dames.«

Zares, na drugem koncu trga je že brenčal velik avtokar. Pritekel sem še tja, preden se je pričel premikati. K sreči je bilo ravno eno mesto še prosto. Takoj smo se zapodili skozi glavne reimske ulice proti severu.

Imenitna publika v takem-le avtokaru, točna slika tuiskega prometa iz l. 1926. Od vseh strani angleščina, kakor da je ves kar poln samih Angležev; spočetka sem mislil, da se vozim zares sredi Velike Britanije, pa je bilo menda le od tega, ker so Angleži najbolj gostoleli. Pokazalo se je, da sta na moji levi dva Francoza, eden je invalid s pokvarjeno nogo, ki jo moli proti meni, da moram paziti nanjo, zraven je dama Francozinja in pred njima mora biti še en Francoz kakor je videti iz razgovora. Na moji desni sedi dama, mlada, zelo elegantna, popotne izdaje, ali z obrazom, ki ima bolesten izraz, silno fino polt; obraz izraža izredno mnogo duševnosti. Nekoliko nenavadna Angležinja in vrh tega sama. Vse se je pogovarjalo, pa sem se hotel opravičiti, da molčim kot pustež iz Hude police.

»Sem namreč iz Srbije.«

Gospodična se je presenečeno zgani-la, kakor da je tudi ona domnevala same Angleže okrog sebe.

«C'est drôle.»

»Zakaj bi bilo to smešno?«

»Ne mislim tako. Ali iz nove ali stare Srbije?«

»Kako želite?«

»Ali iz Srbije izpred vojne ali iz novih pokrajin?«

Lejte si, tudi ta dama pozna geografijo! In sem seveda razložil, kakor gre.

»Tudi jaz spadam namreč tako rekoč zraven. Moj oče je doma iz Dalmacije.«

In kakor da sva bila na otoku med to tujsko družino, rojaka iz dežele, ki se zdi tu sredi šampaniskih polj res zelo daleč. Gospodična je bila doma nekje iz Levante, ne iz Amerike — domnevi, da je od tamka, se je od srca nasmejala —, in zdaj potuje sama preko Nemčije in Francije ter ogleduje — umetnine, najbolj katedrale; imenitne umetnine ji določajo popotno smer, zanima jo le umetnost, drugo le malo. Po naše pa je oče ni naučil govoriti, zna le francosko, nemško in angleško.

Dama pa je govorila nenavadno tiho. Saj jo je bilo v ropotu in poskakanju zelo težko razumeti. Ne da se prikrivati, z zdravjem se ni mogla pohvaliti; tiho trpljenje se ji je izražalo v vsem, govorici, na obrazu, v kretnjah. Vseh lepih katedral ne bo sirota imela časa pogledati...

Ali neskončno lepi avgustov popoldan ne dovoli tako turobnim mislim tako daleč. Čudovita je ta pokrajina in prečudovito je nebo nad Champagne. Vozimo se po veliki cesti, ki drži iz Reimsa v Laon. Zame so te francoske ceste nekaj silno lepega; peljemo se najprej po ravnini, potem nekoliko navzgor; strmec je nezaten; ali na vrhu, na višini, kjer se cesta komaj opazno prevali, se odpre pogled navzdol čez široko dolino; po njej gre cesta še vedno

ravno in prav tako na oni strani zopet navzgor; ves čas se ne zavije niti za najneznatnejšo mero. Popolnoma ravna, napeta čez višine in doline, v dolžini do 15 km, pogled nanjo z višine je resnično grandiozen. Zadnjič sem jo videl v filmu *Danse macabre* — ali je bila ta ali kaka druga povsem slična cesta —; ako se po njej pomikajo stotine vojaških avtomobilov v smrt, se vtis groze res ne da še bolj povečati.

Na višini se je avto ustavil in cicerone — bivši frontnik — je pričel tolmačiti. Spredaj na desni se dviga nizek položen grič, neznatna kopa, kakor so prav za prav vsi griči tod okrog; to je Brimond, oni vrh, s katerega so Nemci najbolj obstreljevali Reims. Mrko gleda s svojim gozdom, ki mu je še ostal tja na Reims, kjer se dviga iz morja hiš, osamljeno velika katedrala, ki ji je šele od daleč mogoče oceniti orjaško veličino.

In potem se prične prava bojišče, prostor skoro štiriletne fronte največje vojne. Tu ostanek betonskih utrd, kjer so postavili Francozi težko artiljerijo, ko so zavzeli Brimont. Tam vas Loire, ki je bila dobesedno izginila, a je zdaj popolnoma restavrirana; glej, tu gozd, ki je bil v fronti; mlado drevo in grmovje že prerašča suhe šture, meter, dva, tri visoke, ponekod še s suhimi vejami, ki se stezajo proti nebu kakor strahovi iz dni smrti. In še malo naprej pokopališče ob cesti; v ogromnem pravokotniku križ ob križu, grob ob grobu. Cimitière National; 14.000 mladih Francozov ima tu svoj posmrtni zemski dom. Invalid brez noge, varuh grobišča stoji pred vhodom; avto vozi počasi in brez ropota mimo, vse se je odkrilo in molči, kakor da gremo za pogrebom.

Berry au Bac. Vas ob reki Aisne, tudi ena od onih nešteti, ki so izginile popolnoma. Vidijo se tu na tih še stare hiše, to so pravi ostanki zidov, ki mole par centimetrov iz zemlje. Niso jih hoteli prekopavati, pa so postavili hiše drugje. Vsenaokrog se vidijo nove hiše.

Zlezli smo iz avtomobila in gremo skozi vas na desno na grič, ki predstavlja višino, obvladajočo okolico. Tu zgoraj je bilo prej vse v niyah, zdaj je sam pesek in kamenje, vmes pusta trava in povsod beton, jarki, železje, kosji železnih žic, palice, mreže, traverze; tu molijo iz zemlje, tam leže na svetli ilo-

vici. Ob vrhu višine je ogromna jama, globoka do 30 m; tu je eksplodirala nemška mina pod francoskimi jarki, pripoveduje cicerone, in 200 francoskih chasseurs je šlo v zrak. Stojimo prav na prostoru med francosko in nemško prednjo črto, ves je preluknjan z jamami, ki so jih napravile mine z obeh strani, da je kot obraz kozavega. Spodaj pod gričem teče Aisne, mirna, ne velika voda; prav tu sta šli čez njo bojni črti tja proti plateau de Craonne, ki je vzhodni konec Chemin des Dames ter gleda gospodujoče čez široko dolino Aisne; zgoraj so bili, žal, Nemci. Ves ta kompleks pri Berry au Bac, ki kaže na majhnem prostoru sledove strašne zapadne fronte, ostane nespremenjen kot vojni muzej, v spomin na veliki čas.

Povratak na avto. Pod gričem je majhna baraka, morda je bolje reči stojnica; tam prodajajo Souvenir de Berry au Bac, slike razdejanja v nešteti varijantah.

Zopet po ravni cesti, proti vasi Corbeny. Brž za Berry au Bac zopet pokopališče, še večje od prejšnjega, 15.000, 20.000 Francozov. Dalje, zgoraj na višini na desni visok spomenik francoskim padlim. Prešli smo bojno črto. Na levi ob cesti: pozicija za nemške topove, globoko v zemljo zidani orjaški betonski zidovi in vrata iz betona, 40 cm debelega —, odprla so se pred strelom in se po strelu zaprla. Brž dalje zopet pokopališče, skrbno gojeno; po sredi med križi so zasadili breze in spredaj se bere: *Theire name live for evermore*. Nekateri Angleži so stopili iz avtokara in hodili nekaj časa med grobovi in brezami, brali imena padlih, in se pogovarjali polglasno. Drugi so ostali na robu odkritih glav; preveč so že videli pokopališč v tej deželi grobov in sentimentalnost so že obvladali popolnoma.

Corbeny. Vas je bila popolnoma razdejana, zdaj stoji rekonstruirana, lična, živalna. Pred vasio ogromen kup železja, pobranega po bojišču. Tu zavijemo z glavne ceste proti zapadu; pred nami se dviga planota Craonneska. Ob cesti vse drevje pokončano; mlado zelenje še ni moglo prekriti gozdnih razvalin. Cicerone kaže na levo: Tam je stala vas Chevré (ali podobno ime), zdaj je ni več. Potem vas Bouconville; povsem rekonstruirana se sveti živo in veselo v solncu.

Tu zlezemo z avtomobila in se vzpenjamo peš animo razdeiane obati je iz XII. stoletja navzgor na višino Chemin des Dames.

Chemin des Dames. Tu smo na enem onih bojišč svetovne vojne, kjer so se sovražniki zgrabili z najhujšo silo in kjer se je življenje uničevalo v največjih množinah.

Pod imenom Chemin des Dames se razume apneniška planota, dolga do 30 km, a široka po večini ne čez 1 km. Po njej gre ona znamenita damska cesta, ki ji je dala ime, spajajoč kraje Craonne, Cerny, Braye; cesto je dal izgraditi francoski kralj Louis XVI. za svojo sestro Adelaido, da bi bila za njo in za njeno spremstvo prijetna vožnja s poletnega gradiča do kavele; od tod njeno ime. Ta planota se sicer ne dviga več kot parkrat deset metrov nad okolico, toda se vleče vzporedno z dolino reke Aisne in zapira iz nje prehod proti severu, obvladujoč pokrajino daleč na okrog. V Champagne, kjer ni nikakih znatnejših vzpetosti, so bile že take višine ogromnega pomena; zato je umljivo, da se je okrog njih koncentrirala najsrđitejša borba svetovne vojne.

Najhujši boji so se bili tu v aprilu in maju l. 1917. Po marnskem porazu so se umaknili Nemci za reko Aisne in so klubovali francoskim napadom uspešno prav na višinah Chemin des Dameskih. Francosko vojno vodstvo jim jih je hotelo iztrgati iz rok, zato je tu zbralo ogromne bojne sile; tudi dobrovoljske legije so zastavili tu in ruski polki so se uvrstili na tem delu fronte. Dne 16. aprila 1917. je pričel pod poveljstvom generala Nivelle veliki francoski napad, ki je prvi dan dal 10.000 ujetnikov in obvladujoče višine, ali boji so se prihodnje dni nadaljevali, in še ves april in maj; napadi so se menjali z obeh strani in borba se je stopnjevala do najhujših strahot in največjih žrtev. Višine so ostale v francoski posesti ali Nemci so se na mnogih mestih še držali; prodor fronte ni bil mogoč.

Na planoti pri Craonne smo na vzhodnem koncu Chemin des Dames. Tu so povsod ostali sledovi silne borbe; vidimo jih na vsakem koraku. Razrita zemlja, pesek in ilovica, vmes pusta trava, povsod pa strelski jarki, rovi, napol zasuti s kosi železja. Kamor pogledaš, leže kosi granat, ročne bombe;

razstreljene, pa tudi še cele. Naš guide jih pobira in kaže, ta je nemška, ta angleška, ta francoska. Pa jo noloži zopet na tla, narahlo, zakaj mogla bi še eksplodirati. Po višini gredo ozke steze; ob njih na mnogih krajih svarilo: Ne hodite v stran od steza, ker je smrtno nevarno. Invalid-frontnik pobira granate in jih razkazuje, pa zopet polaga na tla. Če si nepreviden, se zapleteš v žico, ki moli iz zemlje, in telesneš. Cicerone razlaga, kakor ves čas, najprej po angleško, nato po francosko.

Pustil sem družčino in ostal zadaj. Zakaj kraj je preveč lep za tako veliko družbo. S Chemin des Dames se pregleda vsa pokrajina na daleč. To je prelep svet, nizki ploščati griči, položna na dolgo napeta pobočja in široke doline vmes. Prav za prav je pokrajina še bolj enostavna: dve ravnini, ena zgoraj, ki jo tvorijo ploščati, ponekod povsem ravni, planote tvoreči vrhovi gričev; vanje so vode vrezale široke doline. Tudi na višini imaš tedaj občutek, da gledaš preko silne valovite, prijetno nemirne ravnine, ki je tem lepša, ker so domala vse višine, vsaj na severni in vzhodni strani, v svetlorjavih njivah in svetlozelenih travnikih, tu tam z mirnimi gozdi vmes. Od vseh strani pozdravlja bogastvo, zdravje, sreča; ta zemlja prekipeva od rodovitnosti in veselja, zdravja in izobilja. In nad to srečno pokrajino je svetlobe in luči prav tako v izobilju. Nebesna modrina je mehka in kakor da je toplejša, ker je prerोजना s čudno belino. Nebo se zdi, da je spojeno z zemljo; v bleščeče svetlih, kipečih oblakih, ki se skoroda ne ganejo, kakor da cvete nad njo. Sence oblakov, ki leže tu tam preko višin in dolin, temne lise malih gozdičev, le še povečajo slastnost pisanih polj. In obzorje nikjer zastavljeno, nikjer ograjeno; kakor da si na morju in gledaš v večnost. Nikjer niti najmanjše ostrine v licu pokrajine, nikjer roba, strmine, prepada. Ne, take božje zemlje res še nisem videl. Naša Dolenjska je tudi lepa in vesela, ali nemirnejša, ožja, manj sama iz sebe bogata in zadovoljna. Griči so pri nas višji, bolj raznovrstni, po višini in kulturi.

Strahotno je moralo biti tu, sredi kipečega veselja in sreče, čutiti se zapisanega smrti in v nemem obupu na razritih višinah Chemin des Dames čakati zadnjega dneva. Če že treba, da človek živ in zdrav pade v smrt,

na teh-le blagoslovljenih višinah se ne bi rad poslavljaj od življenja.

Ali Chemin des Dameske višine kakor da so že pozabile strahotne čase; goličave razritih jarkov in nasipov preprezajo ostre, rjave trave in vmes vpije v nebo živo rdeči mak. Joj, koliko je maka na Chemin des Dames! In kako je živo rdeč, ne — prav krvavo rdeč. Utrgal sem tri v spomin na lepi dan, na kekatombe mladih življenj, katerih kri je popila zemlja na Chemin des Dames; še danes so v remskem kažipotu skoro tako rdeči kot oni dan.

Povratek preko Craonne, — vasi, ki se je v vojnih poročilih tolikokrat imenovala. Same razvaline so ostale od nje, zdaj pa stoji vas obnovljena, lična. Peljemo se mimo gostilne, velik napis na njej pripoveduje namesto cicerona: «Au courageux rentrant». Bilo je tedaj treba posebnega poguma, da so se pričeli vračati begunci v razvaline svojih vasi. Hkrati pa tu razumeš, da je morala država priti v finančne težave, ako je tako naglo in temeljito restavrirala vasi in mesta, ceste, železnice, tvornice, vse, kar se restavrirati da.

Od Craonne dalje gre pot skozi vas Pontavert in nazaj na Berry au Bac.

Cesta preide v dolino reke Aisne; tu je več gozda, spočetka prelep brezov gozd, ki kaže še mnoge sledove vojnega razdejanja. Ali vendar je videti tu v dolini precej manj ostankov vojne. Pontavert sam je popolnoma rekonstruirana vas, le par lesenih, provizornih hišic stoji še med zidanimi. Tu zopet okleščen gozd, tam vojno pokopališče, pa zopet gozd samih štorov in nato znova grobovi.

Onstran Aisneine doline gre zopet preko položnih valov gričev, ki ločijo dolino Aisne od doline Vesle, v kateri stoji Reims. Tik ob Brimontu, kjer se še vidijo s ceste mogočne utrdbe, ki so jih zgradili Francozi, ko so po strašnih bojih zavzeli to postojanko; ni čuda, da jo vojna poročila imenujejo Fort Brimont.

Bližamo se zopet Reimsu. Iz množice hiš z blestečimi novimi strehami gleda mrko velika katedrala, ki po svoji legi in veličini izziva pozornost. V mestu gredo nekateri kar na postajo in nazaj v Pariz, drugi na ogled po Reimsu. Ob Porte Mars se poravnava račun; kar s tolmačenjem je veljal za osebo 55 frankov.

J. G.:

Po oceanu mimo Kitajske do Singapora. Iz zapiskov jugoslovenskega prostovoljca.

Sredi sinje vodne neskončnosti, daleč od suhe zemlje in skrbi so se nam — daljim romarjem polagoma razvrstili pojmi in vtisi, ki smo jih dobili v dveletnem bivanju na sibirskih tleh. Ni nam bilo žal mnogih let, trpljenja in zmede, odkar nam je bila dana prilika, da obidemo tri četrtine meja največjega, najvišjega in najbogatejšega kontinenta — Azije. Svečano, tiho razpoloženje je navdajalo popotnike, ki so se domala vsi zbirali na krovu mogočne «Himalaje», da se naužijejo novih, večini neznanih slik in vtisov morskega življenja in lepote. Samo morje, do kamor sega pogled! Ozračje ni bilo popolnoma čisto, zato je imelo tudi morje temnosivo barvo, ki ga je delala še strašnejšega.

Čez pet dni in pol smo prispeli v prvo pristanišče Hongkong na Kitajskem, do kamor smo prepluli 1650 milj oziro-

ma 3055 km, če računamo za miljo 1852 m. Na potu do Kongkonga smo videli na desnici otok Macušima, kjer smo se pomudili nekaj ur, ker so nastopile v ladijskih strojih neke motnje. Na desnici so se videli tudi južni deli Koreje, na levici pa cela vrsta večjih in manjših japonskih otokov, med drugimi otok Cušimo, v čigar bližini se je vršila leta 1905. velika morska bitka med ruskim in japonskim brodomjem.

Mesto Hongkong leži na otoku v Južno-kitajskem morju vzhodno Kantona ter tvori s sosedno celino prekrasno, naravno morskostojanko, ki je seveda v angleških rokah in ima nad pol milijona prebivalcev. Po kosilu se nas je zbrala skupina prostovoljcev, ki smo se prepeljali z motornim čolnom v potniško pristanišče, kjer mrgoli nešte- to navadnih in motornih čolnov z izključno kitajskimi čolnarji. Preplačali

smo čolnarja s par šilingi ter se podali v živahno mesto z visokimi, modernimi stavbami, cestno železnico, lepim trotoarjem, kar vse daje mestu popol-

Parnik »Himalaja«.

noma evropsko obeležje. Razen cestne železnice pospešujejo živahen osebni promet neštevilne dvokolke — rikše (Rickshaw) z gumijevimi obroči na kolesih; vanje se vpregajo Kitajci sami. V rikšo vpreženi Kitajec beži s svojim gospodom — večinoma Angležem — po gladki cesti bos in se z neverjetno

previdnostjo izogiblje potnikom, številnim avtomobilom in drugim cestnim vozilom. Proste rikše s poleg stoječimi, napol golimi kulji se vrste ob cesti, kakor pri nas izvoščki pred hoteli in denarnimi zavodi. Dolgo smo hodili po ulicah in opazovali pestro življenje ter trgovine s krasnimi izložnimi okni, kjer je mogoče kupiti vse razun denarja, ki nam ga je seveda pri vseh teh skušnjavah pošteno primanjkovalo.

Naveličali smo se velikomestnega hrušča in vrvenja ter se povzpeli z električno vzpenjačo na najvišji vrh otoka, na goro Victoria Peak (560 m), od koder se nam je odprl čudovito lep razgled na živahno pristanišče in mesto na eni ter odprto morje na drugi strani. Kraj, po katerem nas je peljala vzpenjača, je pravi raj na zemlji. Gozdovi palm in vsemogoče tropične rastline razveseljujejo oko, ki se ne more dovolj napasti na tej, nam zapadnjakom neznani krasoti. Vsa gora je posejana z vilami in razkošnimi vrtovi; med umetno speljanimi belimi cestami pa so ogromni rezervoarji za vodo in idilično zelene tratice. En sam pogled na te kraje zadostuje, da ostanejo človeku za vedno v najlepšem spominu. Podnebje v Hongkongu je zelo gorko ter dosega poleti do 30 stopinj, pozimi pa povprečno 18 stopinj. Dasi je pristanišče naravno zavarovano pred viharji in vrhu tega še umetno izpopolnjeno, mu povzročajo tako zvani tajfuni leto za letom veliko škode.

Nasičeni z novimi vtisi smo se v mraku vrnili z motornim čolnom na našo ogromno potujočo hišo »Himalajo«, kjer je bilo na krovu v večernem hladu pol-

Pogled z gore Victoria Peak na Hongkong (pristanišče).

no življenja. Naš dobri »striček iz Amerike« Mter Bixby nam je priredil kino in kazal slike iz Amerike in drugih dežel, menda zato, da se ne bi preveč zaljubili v tropične kraje. V veselilni dvorani, ki je nad veliko obednico, je sviral salonski orkester, tovariši so igrali šah in druge igre, ki nam jih je tudi preskrbel »dobri striček«. V bufettu si lahko kupil — če si imel denar, kajpa — viski limonado z ledom in druge mikavne nepotrebščine. Sploh je bilo življenje na ladji jako prijetno. Moštvo je stanovalo v spodnjih delih ladje ter se zbiralo na

kosilo. Hrano smo si lahko izbrali po vsakokratnem jedilnem listu. Stregli so številni sluge vseh plemen in narodov od belega Evropca do črnega zamorca. Ker je bilo morje mirno, nas tudi »morska bolezen« ni nadlegovala.

Dne 10. avgusta 1920 ob dveh popoldne smo se poslovili od Hongkonga. Dva dni pozneje smo ineli sonce v zenitu, ker smo prestopili severni povratnik ter prišli v tropičen pas. Morje je mirno, tajfuni, ki strašijo baš ob tem času in v teh krajih, so nam popolnoma prizanesli. Bažno lepi so na morju soln-

Kitajska čajanka.

levi strani krova, častniki so bili nastanjeni po kajutah v prvem in drugem nadstropju po 3—4 skupaj in so se zbirali na desni strani krova. Sredi ladje je bila ogromna jedilnica, krasna dvorana, v kateri je montiranih nebroj propelerjev, ki hladijo ozračje. V veselilni dvorani nad jedilnico so nam po kosilu in večerji servirali črno kavo, nakar so se pričele razne zabave, godba, petje in igre. Zajtrk smo imeli ob pol 9. uri. Bil je uprav razkošen za naše razmere: kava, riba, jajce, prekajeno meso, kompot, pecivo in zopet kava. Kosilo je bilo ob enih: juha, ribe, meso v najrazličnejših omakah in pečeno sadje (ananas, banane), kompot, kava. Večerjali smo ob sedmih zvečer podobno kot je bilo

čni vzhodi in zahodi, ki bi jih moral popisati pesnik oziroma naslikati umetnik. Čudovite so morske barve, ki se izpreminjajo obenem z nebom. Ako je nebo jasno, je tudi morje svetlomodro; če pa je oblačno, dobi tudi morje temno, svinčeno barvo, ki vzbuja božansko veličastno grozo in spoštovanje. Propelerji ladje so splašili pogostoma čele jate malih letečih rib, ki spominjajo na bajeslovne leteče ptice z železnimi peruti.

Na ladji je izhajal tudi list »Himalaja« s humoristično prilogo »Jugoslovenski romar«. Izšel je navadno enkrat na teden. Članki in dopisi so bili večinoma slovenski in poučne vsebine, ali pa so bičali s humorjem razmere in posamez-

nike na ladji. S seboj smo vozili tudi knjižnico, iz katere so si izposojevali potniki knjige, da so si s čitanjem krajšali dolgčas in lajšali dolgo vožnjo. Na krovu smo tudi balinali, kar se čuje na prvi pogled malce neverjetno. Namesto krogel so nam rabili leseni, v blago oviti obročki, ki niso zdrčali skozi ograjo v morje. Večina si je preskrbela naslonjače, v katerih so počivali in spali po kosilu, se solčili, čitali, flirtali in modrovali.

14. avgusta. Na naši desnici je videti hribovite otoke (pred Borneo) z divno južno floro. Zvečer nam je priredil naš neumorni Neffat prvi koncert v veselični dvorani. Sodeloval je poleg našega orkestra in pevskega zbora tudi pianist-virtuoz von Keller, Madžar, ki je potoval z nami kot jugoslovenski državljani. Nastopila je tudi harfistka gđ. Vasiljeva, sestra žene našega prostovoljca, ki je odigrala na svoji krasni harfi več solo točk ter nas očarala. Ob zvokih Beethovne »Mondscheinsonate« se je naša orjaška »Himalaja« mirno bližala palmovim gajem, na krovu ladje pa so pozno v noč plesali. Kakor da bi bili v kakem velikem, živahnem mestu.

15. avgusta smo ob jutranjem svitu zagledali na obeh straneh suho zemljo, obstoječo iz otokov in polotokov, na katerih raste divna tropična flora s palmami vseh mogočih vrst, v živih barvah cvetoča tropična drevesa in grmiči. Ob osmih zjutraj smo opazili del ogromnega mesta *Singapore*, ki ga je pred ca 100 leti zavojeval Anglež Raffles ter ga združil z angleškimi imperijem, ki je prišel na ta način v posest največjega naravnega pristanišča na svetu. Iz ladje ni mogoče videti celega mesta, ker leži na ravnini. Eno uro pozneje smo se usidrali v pristanišču ter smo lahko izstopili naravnost na suha tla. Do Singapora smo napravili od Hongkonga 1461 mili ali 2705 km. Ko se je naša ladja ustavila v pristanišču, so jo obsuli mali čolni, v katerih so sedeli mladi in stari, na pol nagi Malajci, ki so nas po rusko nagovarjali, naj vržemo denar v morje. Marsikdo je iz radovednosti vrgel kovani drobiž v morje, nakar so poskakali mladi in stari Malajci živih oči in kakor bron zago-relega obraza na glavo v morje, se potopili v globino in se kmalu pojavili z novcem med zobmi, nato pa se skobacali zopet v svoje male čolne. Če Ma-

lajec pri takem poslu kadi, vtakne pri skoku v morje kadeči konec cigarete v usta; ko priplava iz vode, obrne cigareto in puši mirno dalje. Nepopisna izurjenost v potapljanju nam je napravila mnogo veselja in smeha. Ker pa smo sami bolj kot Malajci potrebovali denar, smo zavili v srebrni štanjol papir bakrene novce manjše vrednosti in jih metali v morje. Ta prevara nam je bila v posebno veselje. Malajcem pa je povzročila mnogo jeze. V drugih večjih čolnih so sedeli branjevci, založeni z vsemi mogočimi predmeti, ki so jih ponujali potnikom v nakup. Tu si lahko kupil za nedrag denar krasne morske školjke, korale, kokosove orehe, banane, ananas ter divne izdelke iz slonove kosti, svile, porcelana itd.

Ko smo stopili iz ladje, nas je obdala množica menjalcev denarja, ki lahko popotnika pošteno oskubijo, če ni dovolj previden. Naše japonske jene, ki so nam še ostali iz Vladivostoka od borega predujma na račun naše redne plače, so nam ti domači židje hitro zamenjali z angleškimi šilingi. Že nas sedi četvorica v avtomobilu, ki nas bo vozil nekaj časa po mestu, po svetovno znanem, največjem botaničnem vrtu na svetu in po bližnji okolici. Mesto samo ni videti tako čisto kakor Hongkong, dasi ima mnogo modernih, velikih stavb, kakor n. pr. Raffles hotel, katedrala sv. Andreja, pred katero stoji spomenik zavojevatelja Rafflesa, gubernatorjeva palača, muzej itd. Evropski del mesta ima široke, tlakovane ulice. Promet je živahen. Opravljajo ga številni avtomobili, cestna železnica, rikše. Ni mogoče prešteti narodov in plemen, ki se zbirajo v tem trgovskem pomorskem središču. Zastopani so menda vsi narodi sveta. Domačini so Malajci, razen njih pa biva tu mnogo Kitajcev, ki eksploatirajo kulturno zaostale domačine, vodijo trgovino in se nosijo zelo visoko. Zelo mnogo je tudi Indijcev. Stasiti, mišičavi Malajci tekajo po ulicah napol nagi z lahkim rikšami ter prevažajo gospodo, ki pa se vozi večinoma že v avtomobilih. Slovenski romar poleg mene, Ljubljčan K., je bil tako navdušen za rikše, da je hotel na vsak način vpeljati tudi v Ljubljani vožnjo z rikšami. V ta namen se je pogajal z vsiljivim Malajcem, ki je stal brez službe pred botaničnim vrtom, da bi mu prodal rikšo in sebe. Obetal mu je zlate gradove v beli Ljubljani. Kupčija pa se ni sklenila in ljubljanska cestna želez-

nica je ostala brez rjavopoltega konkurenta.

Kdor si hoče ogledati *botanični vrt*, mora žrtvovati več dni. Zdi se, da nima

Ulica v Singaporu.

konca. Dirjali smo dobesedno z avtomobilom po nedoglednih alejah najraznovrstnejših palm, stavljali za seboj

gaje tropičnega drevja, ki mu ne vem imena, pestro cvetoče grmičevje, jezero, stara košata drevesa, kokosove palme z ogromnimi orehi, banane, vanilijo, poper, bambus itd. itd. »Ne pozna vojne, kdor se je ni osebno udeležil.« Tudi botaničnega vrta v Singaporu ni mogoče popisati. Treba ga je videti. Tudi slike nam ne morejo povedati vsega. Nad 40 milj smo obleteli v dveh urah, naposled pa smo si morali priznati, da smo bili utrujeni od preneglo se menjajočih vtisov in preobilne lepote, ki nam je bila povsem nova in neznana. Da bi se malce odpočili, smo se peljali v bližnje malajske vasi v okolici vrta, kjer smo si ogledali primitivne kočice domačinov in govedo, ki je črne barve in brez dlake. Koža goveda ima neprijeten blesk, kakor da bi bila oblita z oljem. Nad vratom so mesnate grbe, kar jo stori tem manj prikupljivo — vsaj našim očem. Vročina je neznosna, sploh je podnebje za Evropca nezdravo. Kaj čuda, da Anglež kljub vsem udobnostim ne vzdrži v teh krajih.

Peljali smo še nazaj v mesto, kjer smo se ustavili v hotelu blizu katedrale sv. Andreja. Tu smo dali v senci palm in z izvrstnim črnim pivom počitka in tolažbe živcem in grlu. Po kosilu smo si ogledali mesto, kjer je nakopičeno neizmerno bogastvo, medtem ko trčiš v malajskih predmestjih na veliko revščino, ki gre nekoliko na rovaš tudi kulturni zaostalosti in preobilnemu številu prebivalcev.

Palmov drevored v Singaporu.

Prenočili smo na ladji. Zjutraj smo se odpravili zopet v mesto, topot z električno železnico, da bi si ogledali muzej. Ogromne dvorane v romanskem slogu zidanega poslopja s kupolo so polne znamenitosti. Tu so obilne zbirke iz mineralogije, žayalstva, zgodovine, narodne noše itd. Videti je, da je vse to uredila večša evropska roka ter zbrala zanimivosti nalašč v tem svetovnem križišču, da si jih popotniki ogledajo in da so znanstvenikom na pomoč. V muzeju vidiš krasne eksemplare tigrov, poleg tapira, orangutanga, letечеega psa, slona, nepregledne vrste ogromnih kač, ptiče kričečih barv, vse

mogoče ribe, pisane metulje, najraznovrstnejše druge žuželke. Med narodnim blagom se nahaja raznovrstno orožje iz starejše dobe, denar vseh časov, obleka, modeli malajskih domovališč, ladij in čolnov domačega izdelka, originalnih muzikalnih instrumentov, slik itd. Žal, da nismo imeli dovolj časa, da bi si natančneje ogledali vse znamenitosti. Poleg muzeja je bogata knjižnica, vendar nismo mogli več nikamor, ker se nam je mudilo na ladjo.

★

Naslovna slika kaže cesto v botaničnem vrtu v Singapore.

Iz najnovejše ruske književnosti.

Vera Inber, Dva svetova.

(»Prožektor«, Moskva, 1927.)

I.

Na južni obali Črnega morja leži malo mestece. Ima, kajpa, staro genoveško trdnjavo z razbito opeko, pelinom in martinčki, pa grško kavarno, kjer pleza po strehi stoletna glicinija in spušča svilene cvetke v baržunasto kavo. Ima tudi trg, ki je natrpan z ribami in breskvami. Mlada koruza na trgu ima sive, nežne lase in drobne zobe; vse ostalo prikriva zelena avba. Mesto ima tudi kino in par uradov, ali na koncu vsake ulice je morje in vse je malenkost v primeri z morjem. Po pesku so razpete mreže in čolni počivajo zdaj na hrbtu, zdaj na trebuhu. Včasih prihrumi na pesek dolg, kakor kozarec obrušen val brez pene, zasika in se izgubi. Mesto ima tudi muzej.

Grkinje, ki čakajo na može in kuhajo večerjo, pripovedujejo druga drugi, da je stari Stavrakis, sedaj muzejski ravnatelj, poprej pa samó bogataš, vnuk tihotapca, ki si je bil nekoč zgradil lepo, veliko hišo ter razložil po divanih in mizah iz inozemstva pripeljana čudesa. Med njimi je bila tudi perzijska ruta, bela in rožnata kakor vrtnice v snegu. Sin Adrian se ni več ukvarjal z dvomljivimi posli. Živel je v velikem mestu, v Odesi. Imel je tamkaj trgovino, ki je v nji prodajal kanarčke in korale. Njegov sin Adrijan pa se ni zmenil za njo. Prodal jo je in pričel kupčevati s sadjem, nazadnje pa je vse zaupal upravitelju in odpotoval. Dolgo je živel v ino-

zemstvu in ostal samec. Potem se je vrnil v rojstno mesto, prezidal dedovo hišo in se ondi za vedno naselil. Prezidal jo je in tudi lepo okrasil. Dedova perzijska ruta ni bila več osamljena: imela je celo zbirko enakih perzijskih rojakinj. Bile so tudi slike, kipi, starinsko pohištvo, čipke, dragulji. Tako je živel mladi Stavrakis, dokler ni postal star. Nato je prišla revolucija in uničila zasebno lastnino. Adrijanova hiša je postala muzej in njen nekdanji lastnik — ravnatelj. Pustili so mu spalno sobo, kjer je poprej sameval velik kip: golo dekle z ogledalom.

II.

Danes je nedelja in v muzeju je izredno živahno. Hčerka branjevke Diamandisové bi bila skoraj skočila iz kože: brez nehanja izdaja vstopnice ter spravlja dežnike, palice in pipe obiskovalcev. Zadržna določba se varuje posebno strogo, odkar se je bil ribič Kristo nekega dne ustavil pred sliko italijanskega umetnika Canoleta in zavpil:

— Hudičevo korito! Proklet naj bom, če se da veslati s to-le barko proti vetru okoli rtiča: saj je vendar zadaj pretežka. To rekši je udaril s pipo po starem platnu. Na nežni morski gladini je nastala luknja. Predsednik »Zveze ribičev« mlad ruski fant Pavel Zujev mu je nato dejal očitajoče:

— Mislili smo, tovariš Kristo, da ste zaveden proletarec, zdaj pa se kažete

popolnoma narobe. Ali ne veste, da se ne smeje dotikati umetniških predmetov? Niti s prstom ne! Na noben način!

Z izletniki je prišla tudi tkalka Doročka Roizmanova, ožgana, urna plavalca, ki je zmagala v tekmi za žensko prvenstvo sovjetske zveze; stoji pred sliko Španke v težki obleki in z biseri v kitah, pa razlaga prijateljicam:

— Le pomislite, kako je bilo, ko se je česala dve uri in se ni nikoli do dobra umila. Takšno je bilo, kajpada, buržujsko življenje...

Potem pogleda obraz, vjame senco smehljaja in doda komaj slišno: — Ali lepa je, zelo lepa.

Pristopi Adrijan Stavrakis in Doročka umolkne.

Ob drugi steni pred posnetkom Michelangelovega Davida stoji letovščar-pijonir (komunistični skavt). Široko se je razkoračil in vtaknil roke v žepe. Klobuk mu je potisnjen nazaj, rdeča ovratnica pogumno zvezana okoli vratu. Hrusta s prsti in slednjič zine:

— Ta stari pa zna!

— Kdo? vpraša strogo gospod Adrijan, ki ne veruje ušesom. Ali pijonir ne pride tako zlahka v zadrego, kakor tkalka Roizmanova.

— Seveda Michelangelo! — odgovarja. — Kake bicepse je naredil temu paglavcu! Kaka meča! Veste, če bo

Malajska vas v okolici Si ngapora.

tekkel, pa prav pritisnil, bo premagal vse tekmece pri vsaki daljavi!

III

Enooki Afanzij, ki je zdaj za muzej-skega čuvarja, pa tudi za kuharico, perico in sobarico pri gospodu Adrijanu, mu prinese na pladnju večerjo: zapečeno kisló mleko v ploski lončeni skledi, presen kruh, maslo in med v satovju na listu vinske trte. Lepa večerja, ki bi je bil vesel tudi klasičen Grk! Pa prinese Afanzij še par pisem — dnevni poštni plen, ki ga je bilo vrglo življensko morje na mizo starega Stavrakisa.

Gospod Adrijan privije petrolejko (ti boljševiki vedno obetajo, da bodo napeljali v mestu elektriko, pa seveda nikdar ne utegnejo), počasi je in pregleduje pošto. Pisma so malo zanimiva. Par vrstic pišejo nekdanji tovariši. Eno pismo je iz Moskve, prav za prav pa niti ni pismo, temveč uradno obvestilo, da naj izpolni vsak obiskovalec vprašalno polo (vzorec priložen). Gospod Adrijan zasmehovalno srka kisló mleko in nejevoljno vrže uradno obvestilo na mizo. No, tukaj le pa je vendar pravo pismo. Piše mu iz Pariza star prijatelj, pesnik, ki ga je nekoč slavila vsa Rusija zdaj pa životari v pregnanstvu. Pesnik piše:

»Saj veš, da sem bil zmerom vljuden nasproti damam, čeprav imam okorno vnanjost. Ali dveh, samo dveh ne maram. Prva je Smrt, druga je Revolucija. Prve še na srečo ne poznam osebno ali drugo...« No, kaj pa prinaša zadnje pismo: neizrazit zavitek z bledimi in zmečkanimi črkami v naslovu, Adrijan odpre in bere:

— Dragi, ljubi striček! — Obstane in pogleda petrolejko: Striček? Čegav stric pa je? Spomni se. Imel je nečakinjo, ki se je imenovala Aglaja. Menda se ji je kaj pripetilo? Ahà, že ve: Omožila se je s komunistom. Kaj hoče neki ta Aglaja s profilom bizantske cesarice Theodore? Čita in izve, da boleha. No, nič nenavadnega. Njen mož je prišel na Volgo v Tatarsko republiko in snuje ondi kmečkè zadruga. Ona z otroci pa je potrebna morja. Spomnila se je ljubega, dragega strička in upa, da ji ne bo odrekel gostoljubnosti.

Gospod Adrijan dolgo premišljuje. Če jo sprejme, bo v hiši veliko nereda. Na drugi strani pa ne sme pozabiti, da je bila Aglaja za dekliških let izredno ljubka in zabavna. Rađa je imela sadje in

pravljice. Nekoč je videla kokosov oreh in rekla: »To ni žoga, ker ne skače. Če pa je opica, kje ima rep?«

Stavrakis vzbudi Afanasija, ki se je zaril v svojo luknjo pod stopnicami, kamor pada mesečina skozi ozko okno liki nabrušen nož. Da mu listič in denar in veli:

— Jutri zgodaj oddaj brzojav! Med tem ko odhaja še dene: Pa pospravi v prazni sobi, kjer stoje stare oknice.

IV.

Izvošček Kosta Kontakis, ki ima edini v mestu voz na vzmeti, se je ustavil pred ljušo. Pripeljal je goste. Najprej privleče iz globin svoje kočije neznano blede žensko (to ni Aglaja!) z otrokom v naročju. Nato sledi velik kovčeg, pa še manjši. Končno skoči z visoke stopnice Aglaja, prav taka, kakršna je bila tisti dan, ko je občudovala kokosov oreh. Aglaja ima še vedno droben nos, okičen s tremi pegicami različne velikosti. Ima tisto kostanjevo grivico kakor nekoč, pa tiste zlate oči, kakor cesarica Teodora v otroških letih.

— Zdravo stric, — reče neznan ble-da ženska (to ni Aglaja!) Ali me ne poznate, stric? Aglaja sem. To pa je moja hčerka in ta le moj sin. Enajst mesecev je star in ima že tri zobe.

Miza je pospravljena. Afanzij pometá sobo: vrti metlo prav tako nerodno, kakor je vrtel puško v dobi zelenih kadrov med revolucijo. Aglaja razodene stricu na kratko svoje življenje v teku zadnjih treh let in opiše stanje združništva v Tatarski republiko. Nato gre v svojo sobo, da pripravi mlečno kašo za sinčka. Andrijan ostane s hčerko svoje nečakinje.

— No, dete moje, — prične — pa se bova kaj pomenila. Ne vem niti, kako ti je ime.

— Maja sem. Ti si Adrijan Adrijanovič. To že vem. Rajše ti bom rekla kar dedek.

— Prav je tako, dete... Maja! Krasno in globoko ime. To pomeni v starem indijskem jeziku: »sanje, privid«. Če ni-maš žepnega robca, dragica, na mojega.

— Ne, moje ime ni od sanj. Prvi maj ni indijska beseda. Ruska je. Robec pa imam, a zavila sem vanj meduzo.

— Prvi maj... Ah takó. Koliko let pa imaš, deklica?

— Šest let. Za tri leta sem mlajša od revolucije, zrastle pa bom obenem z njo. Koliko let pa imaš ti, dedek?

— Enainšestdeset. — odvrne poslušno Adrijan Adrijanovič in vprašuje razdraženo: — Kdo ti je neki povedal tisto o revoluciji?

— Očka. Imam krasnega očko. Malo bradico ima in vé vse. Ali veš, kako se zove naš fantek? Rem se zove.

— To je lepo. — vzdihne dedek in pobrskata z veseljem v peči. — še Romula morate dobiti. Upam, da ga ni došla volkulja?

— Ne, imeli smo kozo. Stanujemo namreč izven mesta. Kaj pa pomeni Romul, dedek?

— Kako to misliš?

— No, iz kakih besed je to narejeno? Rem pomeni revolucijo, elektrifikacijo, metarul... metalurgija. Kaj pa je Romul?

— Maja, — dé dedek ves obupan, — ali imaš rada pravljice? Hočeš, da ti povem kako pravljico ali morda kaj iz mitologije?

Kaj je to mitologija? — vpraša netegoma Maja.

— To so tudi pravljice, toda zelo, zelo stare, zato pa so lepše. Stopi no bližje in vzemi vendar moj robec.

Maja naredi okrogle oči, prebada z njimi dedeka in pravljica se prične.

— Davno, davno je bilo — prične dedek, — ko je živela na svetu deklica Prozerpina. Bila je očarljiva. Nekoč je nabirala s prijateljico bele cvetke.

— Marjetice?

— Ne. Menda so bile narcise, samo bolj bele in dišeče, kakor sedanje. Šli sta naprej, cvetk pa je bilo vedno več. Kar rasle so pred njo. Prozerpina je izgubila prijateljico in je šla še dalje. Nenadoma se je odprla zemlja in prikazal se je Pluton na vozu z ognjenimi konji. Imel je pod zemljo svoje mogočno kraljestvo. Pograbil je Prozerpino, kakor da bi bila cvetka in zemlja se je zaprla nad njenimi glavami. Prozerpina je imela mater Cerero. Izvedela je o hčerkini nesreči in je odletela, da bi jo poiskala.

— Je-li imela letalo? vpraša Maja.

— Ne, šla je kar peš. Nosila je plašč, ki je bil ves v zlatem klasju. Ta plašč je imel moč, da je letel kakor oblaki. Ko ga je razgrnila, je švignil blisk in pričelo je deževati. Cvetke so bile vesele dežja in so vse povedale. Cerera je prišla na poti za hčerko v neko tujo deželo. Takrat so bili ljudje zaupljivi in so jo brž popeljali v palačo. Ondi so imeli pravkar veliko radost. Kralj in kraljica sta dobila dolgo pričakovanega sina. Mati mu je iskala pestunjo. Ponu-

dila je službo Cereri, ki je nanjo pristala, a samo pod enim pogojem...

— Majinjka, — je vzkliknila v sosedni sobi Aglaja. — Čas je, da pojdeš spat. Tudi jaz sem na moč trudna. Remek hudo sitnari, ne vem, kaj mu je: menda dobi četrti zob ali pa se je prehladil.

— Ne, ne — prosi Maja — moram izvedeti, pod kakšnim pogojem. — Še pet minut, — kriči dedek v drugo sobo. — Natanko čez pet minut ti jo pripeljem. No, tedaj... Pristala je pod pogojem, da se ne bo vmešaval v njen posel z naveseti ne oče, ne mati, ne kak sorodnik. Hotela je imeti popolnoma proste roke. Tako se je tudi zgodilo. Čas je mineval. Deček je že shodil. Bil je tako lep, zdrav in vesel, kakor noben drug otrok v vsej deželi. Nikoli ni bil bolan, nikoli se ni prehladil in se je smehljal še takrat, ko je dobival zobe.

— Ni mogoče, — reče Maja.

— Res je. Tedaj je hotela kraljica mati videti, kakšna čudežna sredstva ga naredijo tako zdravega.

— Sport, odgovori Maja, — oče pravi...

— Molči. Nekoč, pozno zvečer, ko so vsi odšli spat, je sezula kraljica čevlje in pogledala skozi ključavnico v otroško sobo. Kaj je videla? V sobi je gorela peč. Kup preмога je žarel kakor ognjeno zlato, — prav tako kot ondi-le v naši peči. Cerera je stopila k peči, naravnala oglje in posadila nanj dečka kakor v pesek.

— Joj! — se tiho zgrozi Maja.

— Da. Ta pa je udaril z ročicami po premostu in kresal iskre. Potem si je utaknil nožico v usta in se nasmehnil. Ko je videla kraljica sina v ognju, je zakričala. In v odgovor je obupno zastokalo dete, ki je občutilo bolečine.

— Kako to? Tega ne razumem, dedek.

— To je bilo čarobno sredstvo. Ne pozabi, da je bila Cerera boginja. Hotela je, da bi postal deček neranljiv junak. Saj je že dosegla, da ni čutil opeklin. Ali noben smrtnik ni smel tega vedeti. Mati je vse pokvarila.

— Neranljiv junak, — ponavlja Maja sanjavo, — a mati je vse pokvarila. Kaj je to — boginja?

— Pet minut je minilo, — naznani Aglaja in se prikaže na vratih.

— Zahtevam, da greš takoj spat. Pozno je že. Remik je tudi zaspal. Strašno me je izmučil.

— Pojdiva Maja, pojdiva, reče gospod Adrijan in se dvigne. Saj sva obljubila.

— In Pro... pernica? Kaj pa je bilo ž njo?

— Bom jutri pripovedoval dalje, če te zanima.

— Zanima me. — Maja počasi koraka k vratom. Kretnje so ji nerodne, oči so budno odprte. Pred njo je menda čudna peč, kraljevsko dete, letajoč plašč v zlatem klasju. Potaplja se v vrtincu nevidnih slik. Pri vratih se ustavi.

— Jutri boš povedal konec.

— Seveda.

— Zdaj pa povej samo še eno: Ali je to resnica ali ne?

Star in pameten človek brani lastna otroška leta, pa je odgovoril deklici premeteno:

— To je pravljica, Maja. Iz mitologije je vzeta. Bilo je tako davno, da ne ve nihče, ali se je tako zgodilo ali ne. Spavaj sladko, deklica!

V.

Nevihita je minila. Od bliskov drhteči oblaki so se skrili onstran neba in nad morjem se je dvignil v zrak zadnji krajec lune. Mokri jasmínovi grmiči so bili posuti s težkimi dišečimi dragulji.

Stari Adrijan se je vzleknil na turški divan, ki mu nadomešča posteljo. V peči lahno prasketa zadnji premog. V sobi se širi skozi nezagrajeno okno lehak dim mesečine. Spanec prihaja vedno bližje staremu divanu. Dotika se blazin in sivih las. Gospod Adrijan že sanja. Vidi rženo polje, ki je obenem tudi morje. Nad njim leta oblak, ki je plašč s perotmi. Nenadoma švigne blisk, zadoni strašen grom in se razlega grozovit krik. Adrijan odpre oči. Pred pečjo drhti v beli, dolgi srajci Maja, oblitá s solzami líki jasmín. Tik nje stoji Aglaja, ki je še bolj bleda kakor po dnevu. Mali Rem kriči v materinem naročju.

Na vratih drgeta Afanazij v spodnjih hlačah.

— Kaj, kaj je? — vpraša gospod Adrijan in skuša prevpiti Rema. — Zakaj ste vsi tukaj? Afanazij, daj mi valerijanove kapljice. Govorite vendar!

Vsi govore hkrati.

— Bog se usmili. — stoka Afanazij in brska po steklenicah. Šel sem po hodniku, da bi pogledal, ali sem zaklenil vrata. Opazil sem, Bog se usmili, da vleče gospodična bratca in da je čisto blazna. Oči ji žarijo. Gre naravnost v pisarno. Moj Bog, mislim. Krenem za njo, ona pa brž vtakne otročička v peč, kakor da bi bil poleno. Bog se usmili!

— Spala sem. — se joka Aglaja — kar slišim ropot. Odprem oči. Otroka nista v sobi. Stečem ven in vidim samo konec Majine srajce. Pritečem notri baš v trefutku, ko je utaknila Rema... v ogenj. Sreča je, da je v peči vse pogorelo. Sam pepel je ostal. Ročica... ročica buba mojega fantka... Aja tuta nina, deček moj, tiček moj. Le čakaj, ti ničvrednica...

— Čakaj no, čakaj Aglaja. — jo prekine gospod Adrijan. — Nikar tako. Poglej kako drgeta.

— Hotela sem, da bi bil neranljiv junak, ihti Maja. — Pa je zopet mati vse pokvarila, kakor ta...krat.

Vsi so odšli.

Spí celo Rem, ves posut s svilo. Svitánje je že ošvrknilo morje in zvezde vsak trenutek bolj bledé. Ali gospod Adrijan ne more spati.

Sedi pri mizi in piše v medli luči prijatelju pesniku v Pariz.

»Vse se je izpremenilo. — piše — celo otroci. Vse, kar je bilo dobro za nas, je morilno za novo deco. In narobe...«

Prevel dr. N. P.

Jaroslav Hašek:

Dobri vojak Švejk med svetovno vojno.

V »Življenju in svetu« bomo prinesli nekatera izbrana poglavja iz znamenitega romana »Osudi dobrého vojaka Švejka za svetové války«, ki ga je spisal Jaroslav Hašek. Nekateri trde o Švejkú, da je češki don Quijote. Obsežen

spis se prevaja že v razne jezike; tako ima zlasti nemški prevod velik uspeh. Haškov »Dobri vojak Švejk« je poln humorja in satire; brez dvoma je najzvestejša slika avstrijskih vojašnic med svetovno vojno. Zato bodo poglavja o Švej-

ku brali z velikim užitkom vsi, ki so kedaj poduhali vonj avstrijskih kasarn in cesarskega komisa, vsi frontniki in junaki zaledja, vsi, ki danes polagoma pozabljajo bridke izkušnje vojnih let; zdaj se bodo s Švejkom vred lažje smejali polpozabljenim dogodkom, nego pred leti, ko so bili spomini še bolj skeleči. Da spoznamo junaka Švejka v njegovi značilni podobi, začnemo njamo koj s prvim poglavjem, ki nas uvaja v dneve po sarajevskem atentatu. Dovolili si bomo nekatere neznatne okrajšave, fraze v narječju pa smo v tem prevodu opustili in prinašamo vse v pismenem jeziku.

Uredništvo.

Kako je posegel dobri vojak Švejk v svetovno vojno.

«Torej so nam Ferdinanda ubili», je rekla služabnica gospodu Švejku, ki je živel od prodaje psov, zoprnih, nečistokrvnih grdinov, katerim je ponarejal rodovnike, odkar je bil pred leti zapustil vojaško službo. Vojaška komisija ga je bila namreč dokončno proglašila za bebca.

Vrhu svojega običajnega poklica se je ukvarjal z revmatizmom in si je pravkar mazal kolena s pasjo mastjo.

«Katerega Ferdinanda pa, gospa Müllerjeva?» je vprašal Švejk, ne da bi si nehal masirati koleno, «poznam dva Ferdinanda. Prvega, ki je sluga pri drogistu Pruši, tistega, ki je bil nekoč pomotoma izpil steklenico nekega olja za lase. Poznam še Ferdinanda Kokoško, ki zbira zame pasjo zalego. Obaju ni nič škoda.»

«Ne, milostivi gospod, gospoda nadvojvodo Ferdinanda so ubili, tistega iz Konopišta, toliščaka in pobožnjaka.»

«Jezus Marija,» je vzkliknil Švejk, «ta pa, ta. Kje neki se je gospodu nadvojvodi kaj takega pripetilo?»

«Oplazili so ga v Sarajevu, milostivi gospod, iz revolverja so mu dali, vejo. Vozil se je v avtomobilu s svojo nadvojvodinjo vred.»

«Glejte no, gospa Müllerjeva, v avtomobilu se je vozil. Da, tak-le gospod si lahko privošči vožnjo z avtom in se niti ne spomni, da bi se utegnila vožnja z avtomobilom nesrečno končati. Pa še v Sarajevu povrh, veste, v Bosni, gospa Müllerjeva. Bržčas so ga kresnili Turki po glavi; jim pač ne bi smeli vzeti te njihove Bosne in Herce-

govine. Tako torej, gospa Müllerjeva. Nadvojvoda je že pred božjo sodbo! No, kako pa — se je dolgo mučil?»

«Gospod nadvojvoda je koj izdihnil, milostivi gospod. Saj veste, z revolverjem se ni igrali. Nedavno se je pri nas v Nuslich igral neki gospod in kaj je bilo: postreljal je vso družino in še hišnika povrh, ki je prišel pogledat, kdo neki v tretjem nadstropju strelja.»

«Poznam revolverje, gospa Müllerjeva, ki vam ne ustrelje, pa če si razbijete glavo nad njimi. Takih sistemoy je čudo veliko. Ali za gospoda nadvojvodo so sigurno kupili kaj boljšega. Stavil bi, gospa Müllerjeva, da se je tisti-le človek, ki mu je to storil, izvežbal za svoj posel. Véjo, streljati gospoda nadvojvodo — je na moč težko delo; ni tako, kakor če divji lovec strelja na logarja. Tu gre za to, kako se postavite pred toli mogočnega gospoda; ne gre, da bi človek šel cunjav kakor berač. Cilinder moreš povezniti na glavo, drugače te policaj takoj poabaše.»

«Pa jih je bilo več, milostivi gospod.»

«Tako se ume sabo ob sebi, gospa Müllerjeva», je dejal Švejk in končal masažo kolen, «če hočete ubiti gospoda nadvojvodo ali magari gospoda cesarja, se morate, kajpada, z ljudmi posvetovati. Več glav — več pameti. Ta svetuje to, oni ono, nazadnje pa se vsem skupaj posreči, kakor je že v naši himni povedano. Poglavitna reč je, da prežiš na pravi trenutek, ko gre tak gospod mimo. Tako je bilo tiste čase, — če se oni še kaj spomnijo gospoda Lucchenija, ki je zasadil naši rajnki Elizabeti pilo v prsi. Ta mož se je šetal ž njo po cesti. Zdaj pa verjemite komu; no, od tistega časa vam ne gre nobena cesarica na sprehod. I, pa takele reči čakajo še vse polno oseb. Ali se vam ne zdi, gospa Müllerjeva, da prideta na vrsto še car in carica, a morebiti tudi, ne daj Bog, sam gospod cesar, odkar so začeli pri njegovem bratu. On, stari gospod, ima na moč sovražnikov. Še več kakor ta-le Ferdinand. Ondan je dejal neki gospod v krčmi, da pride dan, ko bodo padali cesarji drug za drugim in celo vrhovna vlada bo brez moči. Pa gospod ni mogel plačati računa in ga je dal gostilničar aretirati. On pa mu je prisolil zaušnico, stražniku pa kar dve. Potlej so ga spravili v hladilnico, da bi prišel k pameti. Já, gospa Müllerjeva, čudne reči se gode. Zopet je Avstrija

nekaj izgubila. Ko sem služil pri vojakih, je neki infanterist ustrelil stotnika. Nabil je pištolo in šel v pisarno. Ondi so mu svetovali, da naj se brž pobere, ali vojaček je venomer ponavljal svoje, češ, govoriti mora s stotnikom. No, stotnik pride in mu brž prisoli toliko in toliko «kasarnarresta». On pa zgrabi pištolo in — pok! naravnost v srce. Kroglja je zletela gospodu stotniku skozi hrbet in je še škodo naredila v pisarni. Razbila je steklenico črnila, ki je poplavilo uradne akte.»

«Kaj se je neki zgodilo z vojakom?» je vprašala hip nato gospa Müllerjeva, medtem ko se je Švejk oblekel.

«Obesil se je na hlačnem jermenu,» je odvrnil Švejk in si jel snažiti trdi klobuk. «Pa še njegov ni bil; izposodil si ga je bil od profosa, češ, da mu ne držijo hlače. Ali naj bi čakal, da ga ustrelje? Véjo, gospa Müllerjeva, v takem položaju gre vsakemu za glavo. Profosa so zbog tega degradirali in ga na šest mesecev zašili. Pa tudi ta mož jih ni odsedel. Pobegnil je na Švicarsko in je zdaj ondi pridigar neke cerkve. Dandanašnji vam je malo poštenjakov, gospa Müllerjeva. Dejal bi, da se je gospod nadvojvoda Ferdi-

nand zmotil tudi v tistem človeku, ki ga je bil ustrelil. Videl je nekega gospoda in si mislil: «Glej ga, ta je pa dober državljan, toliko vpije «živio». Pa ni bil — poč! že je pognal krogljo nanj. No, kako pa — ali je dobil eno ali več?»

«Novine pišejo, milostivi gospod, da je bil gospod nadvojvoda kakor rešeto: izstrelil je vanj vse patrone.»

«To vam gre na moč hitro, gospa Müllerjeva, strašno hitro. Jaz bi si bil za tako reč kupil browning. Na videz je kakor igračka, ali če hočeš, postreliš ž njim v dveh minutah dvajset nadvojvod, tolstih ali mršavih. Čeprav, — med nama rečeno, gospa Müllerjeva, — lažje zadenete tolstega gospoda nadvojvodo nego mršavega. Če se prav spomnim, so nekoč tudi na Portugalskem ustrelili svojega kralja. Bil je, pravijo, stasit tolščak. Veste nó, da kralj ne bo slokán. — Zdaj pa pojdemo v krčmo «pri kelihu» in če bi kdo prišel po tisto le kljuse, ki sem nanj vzel posojilo, povejte mu, da ga imam v svoji psarni na kmetih, kjer sem mu oni dan popravil ušesa. Dokler se mu rana ne zaceli, ne sme iz hleva; bi se

Malajski kmetje z vprego.
Slike k članku »Po oceanu mimo Kitajske v Singapore.

mu uhlji prehladili. Ključ ostavim pri hišnici.»

V krčmi «pri kelihu» je sedel en sam gost. Bil je civilni redar Bretschneider, ki si je služil kruh pri državni policiji. Krčmar Palivec je pravkar umival skodelice in Bretschneider se je zaman trudil, da bi bil navezal ž njim kak resnejši pomenek.

Palivec je slovel kot surovina; vsaka druga beseda mu je bila zadnjica ali dr... Vzlic temu pa je bil mož načitan in je vsakemu gostu svetoval, naj si prebere, kar je napisal o zadnjem predmetu Viktor Hugo, ko je opisoval poslednji odgovor stare Napoleonove garde Angležem po bitki pri Waterloo.

«Lepo poletje imamo», je začenjal Bretschneider resnoben razgovor.

«Je vse skupaj za dr... mu je odvrnil Palivec in položil skodelice v stekleno omaro.

«Tam spodaj v Sarajevu so naredili lepe reči,» se je oglasil s slabo nadejo Bretschneider.

«V kakem Sarajevu?» je vprašal Palivec. «pa ne morda v muselski vinarni? Tam se vsak dan namakajo cele Nusle!»

«V bosenskem Sarajevu, gospod krčmar. Ustrelili so gospoda nadvojvoda Ferdinanda. Kaj pravite k temu?»

«V take-le reči pa se ne vmešavam, tudi če me poljubiš na zadnjico,» je vljudno pripomnil gospod Palivec in si prižgal pipo; «kdor se v take reči vtika, si lahko vrat zlomi. Jaz sem obrtnik; kdor pride in naroči pivo, mu natočim. Ali tisto-le zlomkovo Sarajevo, pa politika ali rajnki nadvojvoda, take reči niso za nas, iz tega ne luka nič drugega kot ječa.»

Bretschneider je umolknil in se razočarano ozrl po krčmi.

«Tamkaj je visela slika gospoda cesarja,» je rekel po kratkem molku, «prav ondi-le, kjer visi zrcalo.»

«Ja, ta pa drži,» je odvrnil Palivec. «visel je na steni in muhe so nesnažile po njem, zato sem ga snel in shranil. Saj veste: nemara bi kdo naredil kako opazko in bi nastale neprijetnosti. Ali mi je treba zmešnjav in potov?»

Toda spodaj v Sarajevu je morala grdo iti, gospod krčmar.»

Na to zapeljivo vprašanje je odvrnil gospod Palivec nenavadno previdno:

«V teh dneh je v Bosni in Hercegovini strahovito vroče. Ko sem ondi služil cesarja, so morali našemu oberlajtnantu dajati led na glavo.»

«Pri katerem polku ste služili, gospod krčmar?»

«Takih malenkosti si nisem zapomnil; sploh me tista-le govedina nič več ne briga in nisem tudi nikdar bil preveč radoveden,» je odvrnil gospod Palivec. «Sicer pa prevelika zvedavost človeku kaj rada škoduje.»

Civilni redar Bretschneider je dokončno utihnil in njegovo zamračeno obličje se je zjasnilo stoprav v trenutku, ko je stopil v krčmo Švejk in naročil črno pivo s pripombo:

«Na Dunaju so danes tudi v črnem.»

Bretschneiderjeve oči so se zasvetile v polni nadeji; brž se je odrezal suhoparno:

«Na Konopištu je deset črnih zastav.»

«Dvanajst bi jih naj izobesili,» je rekel Švejk, ko je napravil par požirkov.

«Zakaj pa mislite dvanajst?» je vprašal Bretschneider.

«Pa zato, da bi bilo število bolj zaokroženo, ducet se da lepše seštetati in tudi ceneje je, če kupiš ducet,» je odgovoril Švejk.

Nastal je molk, ki ga je prekinil Švejk z vzdihom:

«Torej je nadvojvoda že pred božjim sodnikom, Bog daj mu večni mir in pokoj. Ni niti doživel, da bi bil cesar. Ko sem služil pri vojakih, je neki general padel s konja in se mirno ubil. Hoteli so mu pomoči in ga posadili nazaj na sedlo, pa so se hudimano čudili, da je bil popolnoma mrtev. Ne zaman: malo še, pa bi bil povišan v feldmaršala. Pripetila se mu je nezgoda pri pregledovanju čet. Take-le reči nikoli nimajo srečnega konca. Tudi v Sarajevu je bilo pregledovanje. Spominjam se, da mi je ob taki priliki manjkalo na monturi dvajset gumbov. Zbog tega so me zaprli na štirinajst dni v «ajnclearst», dva dni pa sem ležal zvezan kakor Lazar. Pa varuj nas Bog, da ne bi bilo pri vojakih discipline: vse skupaj bi šlo narazen. Naš oberlajtnant Makovec nam je vedno pravil: «Disciplina mora biti, vi prismojeni smrkolini, če ne, bi se plazili kakor opice po drevju. Vojska šele naredi ljudi iz vas, prifrknjeni bebci.» Ali ni imel prav? Predstavite si park, denimo na Karlaku, in po slehernem drevesu pleza kak

vojak brez discipline! Tega sem se zmerom najbolj bal.»

«V tem Sarajevu,» je jel znova meriti Bretschneider, «so ga Srbi spet polomili.»

«Motite se,» je odvrnil Švejk, «to je turško delo, zastran Bosne in Hercegovine.»
(*Dalje prihodnjč.*)

Beleške.

Kaj čita ljudstvo v Rusiji.

»Povej mi, kaj čitaš, in ti povem, kdo si!« Zdi se, da velja ta pregovor povsod drugod, samo v sovjetski Rusiji ne. Komunistični tisk se namreč čisto pritožuje, da delavci-komunisti najraje prebirajo stare, »kapitalistične« pisatelje, ki so pisali pred vojno. Nedavno se je vršila o tem vprašanju v Moskvi zanimiva anketa.

»Vedno slišimo govoriti o revoluciji,« je odvrnil neki star proletarec. »Veliko bolj nas zanima, ako čitamo kaj o preteklosti, o življenju tistih družabnih razredov, ki žive drugače od našega.«

Mlado dekle je odgovorilo:

»Novo slovstvo je preveč enolično.«

Mlad mehanik sodi tako-le:

»Čital sem moderne romane, ki opisujejo naše življenje. Spoznal sem, da njih pisci dokaj točno opazujejo naše življenje. Ali kaj imam jaz od tega? Ljubše mi je staro slovstvo, ki govori o tem, česar ne poznam. In prav to me zanima.«

Izmed ostalih odgovorov navajamo še sledeče odlomke odgovorov:

»Današnje knjige nam kažejo življenje preveč v drobcih; ne vemo, odkod prihajajo osebe in kam gredo.«

»V knjigah, ki zdaj izhajajo, je ljubezen sama psihologija. To pa ni prav, zato se ljubezen najlepše odraža v starih romanih.«

List »Trud« trdi glede na to anketo: V kolikor rusko ljudstvo čita knjige, sega najraje po starejših pisateljih. Prihjubljeni so zlasti Tolstoj, Turgenjev, Dostojevski, Gončarov in drugi. Najnovejši pisatelji, ki veljajo v inozemstvu kot predstavitelji ruske duše, niso našli v širših plasteh ruskega ljudstva niti najmanjšega odmeva.

K zgodovini toplomera.

»Polytechnical Journal« navaja nekaj zanimivih podatkov o izumu in prvi uporabi toplomera, ki tudi na tem polju podkrepljujejo izrek starega Ben Akibe, da ni nič novega pod solncem. Toplomer, ki igra v moderni medicini tako važno vlogo, so poznali že pred tristo leti. Baje je izumitelj toplomera Galileo Galilei. Prvi, l. 1596, izumljeni instrument je bil zračni topoimer in je obstojal iz krogle s cevko, ki se je potaknila v tekočino. Najprej so ga rabili za določanje temperature bolnikom, in sicer na ta način, da so dajali bolnikom kroglo v usta. Sličen mu je bil topoimer, ki ga je kasneje v isto

svrhu izumel Sagrede. Toplomer, kjer je tekočina vtopljena v steklo, je pod vodstvom Riniera izumel steklar Giuseppe Moriani. L. 1829 je Antiori primerjal nekatere teh toplomerov, ki jih je našel, z drugimi in ob tej priliki pojasnil, kar je bilo doslej zagoneznega. Za njim je florentinska Akademija ugotovila med drugim, da se led tali vedno pri isti temperaturi. Na ta način so določili ledišče. Newton je predlagal taljenje ledu in vrenje vode kot »normalni temperaturi«. L. 1714 (pred Reaumurjem in Celzijem) je Fahrenheit v Gdanskem uvedel prvi topoimer z enakomerno razdelitvijo. Svočas se je govorilo, da je bil »prvi« izumitelj toplomera holandski kmet Kornelij Drebbel iz Allmarja, kar pa je zgodovina ovrgla.

Iz ženevskih anekdot.

Stresemann se nekaj mesecev sem pridno izpopolnjuje v francoščini in angleščini. Vendar pa za sedaj še dvomi o svojih poliglotskih sposobnostih, in tako se je zgodilo, da je otvoril zadnje zasedanje sveta Društva narodov v nemškem jeziku.

Zadaj za Stresemannovim hrbtom je sedel tolmač, plavolas, bled mladenič. Kadarkoli je Stresemann izpregovoril kak stavek v jeziku Schillerja in Bismarcka, je vstal tolmač in z jokavim glasom preložil stavek v angleščino. Nato je službeni prevajalec Društva narodov ponovil isti stavek v francoščini.

Delegatje so se privadili tej proceduri. Ali kaj bi bilo, če bi kitajski, holandski, poljski, rumunski, južnoameriški, češki in drugi delegatje izrabili precedent g. Stresemanna in si lastili enakih pravic?

Motiv iz Istre.

ŽENŠKE ZADEVE

Žena in javno življenje.

Prvi in glavni poklic ženske je, da postane tovarišica in družica možu ter mati njegovim otrokom. Določila je tako narava, a narava dela vedno prav. In velika večina žensk bi rada, prerada sledila klicu narave — tega tudi žentstvo samo ne more tajiti —, toda življenje je danes težje kot je bilo kdaj prej. In tako jih je le malo izvoljenih, vse ostale pa so primorane biti boj za obstanek. Seve, marsikatera bi bila morda že lahko zamenjala službo v uradu ali kjerkoli s službo gospodinje, so-proge in matere, ali srce ni hotelo ali pa tudi razum ni hotel.

Na vsak način so gospodarske razmere prisilile ženske, da so se ozrle po svetu in so si poizkušale dobiti v njem samostojno in trdno stališče. Nikoli ne smemo pozabiti, da je skrb za obstanek rodila takozvano in tolikokrat obgodrnjano „žensko vprašanje“, da je prav ta skrb za vsakdanji kruh prvi in glavni vzrok ženske emancipacije. Moj Bog, ženska potrebuje tudi hrane in obleke, stanovanje in še česa drugega, kar velja denar. In ako ne mara moža, ki bi skrbel za njo, ali ga morda ne more dobiti, je pač primorana, da se preživlja sama. In ker je več in več moških, ki se nočejo ali ne morejo oženiti, je tudi več in več žensk, ki se usposabljaajo za samostojno življenje, neodvisno od moža.

Pač bridke izkušnje je morala prestopiti ženska, preden je mogla vsaj deloma dokazati svojo usposobljenost. Dokazala jo je najbolje v dolgih in težkih vojnih letih, a prepričala se je tudi in se vsak dan nanovo prepričava, da ni enako cenjena kakor moški. In v svesti si svoje vrednosti, se upira ženska temu poniževanju. Pridobila si je po dolgih bojih pravico do šolanja in do dela, a sedaj zahteva tudi resnično pravno in нравno enakopravnost z možem. Žensko vprašanje bo rešeno, kadar bo ženska v polnem obsegu pripoznana kot enakovreden človek. To je cilj ženskega gibanja. Saj so spočetka celo same ženske gledale z nezaupanjem na to gibanje. Toda danes je gotovo in jasno: ogromen kapital naroda je zakopan v rokah in glavah žensk. Treba je le, da se zdramijo, treba jim je dati svobodo razvoja ter jih priversti na isto stopnjo družabne vrednosti, kakor jo ima moški, da se bo mogel ves narod sorazmerno razvijati.

Kakšna ovira vsakega napredka so ravno neizobražene, nazadnjaške žene! Kakšne vzgojiteljice morejo biti svojim otrokom, ki so bodočnost naroda?

Moški sami naj bi skrbeli, da se žena čim preje osvobodi duševnih verig, ki je bila vanje vklenjena stoletja, potem pride enakopravnost sama od sebe. Sicer je res, da postaja zato boj vedno hujši, konkurenca nezno-nejša. Toda zopet je zakon narave, da močnejši premaga šibkejšega. Močnejši po duhu, vztrajnosti, marljivosti. Krut je sicer ta zakon, ali pravičen. Tekmovanje, plemenito in dostojno, seveda, je vedno zdravo in splošnosti koristno.

Zato naj bi se moški ne bali ženske konkurence: kar je slabega, itak zaostane. A kar je resnično dobrega, ima pravico, da se priznava in upošteva. Žena ne sme biti nikoli in nikjer zapostavljena samo zato, ker je žena.

Tudi pri nas treba začeti misliti na to, da se časoma odpravi politična in socialna nenačnost, ki je preostanek starih, predvojnih časov. To bo le v korist narodu in ljudskemu napredku. Na Češkoslovaškem ter na Poljskem se n. pr. žene nad vse hvalevredno politično udeležujejo. Reakcionarne stranke niso z njimi ničesar pridobile. Tudi Avstrija ima ženske poslanke.

Tudi naši moške naj mislijo na to, da je treba naše žene pripravljati za delo na političnem polju. Skrajni čas je že, da jih potegnejo prav povsod v svoj delokrog. Naj bi jim ne bile žene samo pomočnice pri prirejanju veselice in drugih javnih prireditvev, pri zbiranju milodarov, pri reprezentiranju i. dr. Vzбудili naj bi v ženah zanimanje za vsa dnevna vprašanja, predvsem za — politiko. Ker gorje, če jih potegne politika v svoj vrtnec nepripravljene, nezrele. Če dosežejo politične pravice, preden se bodo zavedle svojih političnih dolžnosti, preden nam bo njih zadostna izobrazba in dovolj široko obzorje jamstvo, da bodo odločale po lastnem prepričanju, in se ne vdaajo političnemu terorju! Duševno enako oborožena žena se ne bo dala izkoriščati v strankarske svrhe, nego bo postopala po lastnem preudarku.

Nemara, da je še precej daleč čas, ko doseže žena tudi pri nas vse politične pravice, ali nikakor pa ni še prezgodaj buditi v ženah smisel in razumevanje za pametno, dobro in pošteno politiko, ki je znanost zase. Žena naj se skupno, rama ob rami navdušuje in bori za vse ono, za kar se navdušuje in bori mož, kar je vredno navdušenja in borbe. Ni pravično zapostavljati celo polovico človeštva ter zadrževati razvoj mnogih ženskih talentov. Nevednost, zaostalost, zagrizenost in ne-

znosljivost reakcionarne žene je silno draga, a plačuje jo ves narod, predvsem — mož.

Mož in žena sta sedaj dva različna svetova. Kultura in politika je povsem moška, zato enobarvna in enostranska. Treba je, da se združita tudi na političnem polju mož in žena, ki bosta izpolnjevala drug drugega. Saj šele združena bosta tvorila celoto, ki bo v vsestranski blagor naroda. Vsaj na socialnem in pacifističnem polju ter v mladinski oskrbi bi mogla žena mnogo koristiti.

M. K.

○ ○ ○

Pomenki o bon-tonu in drugem.

Milostiva!

Vsako leto enkrat se čistijo kmečke hiše, vsakih pet ali deset let pa se čisti naša domačnost raznih razvad in zajedavih zeli, ki jih je veter bogsigavedi odkod natrosil. Tako se je že nekajkrat v večletnih presledkih preresetavalo v naših časopisih vprašanje, ali naj se slovenske gospe nazivajo «milostive» ali ne. Vprašanje se je «rešilo» tako kakor je prav. Ali v praksi se ni ganilo naprej. Zdi se celo, da se je ta zares od vetra nanešena tuja zel baš v zadnjih letih bohotno razrasla in je ni vrtnarice, ki bi jo hotela izruvati izmed ljubkih cvetic slovenske galantnosti. Bodi topot dovoljeno moškemu, da seže z rezilom tja, kjer so naše spoštovane gospe toli občutljive.

Neredko se mi je že pripetilo, da sem bil priča nedostojnemu zlorabljanju olike. Ta zloraba je po svoji formi baš v naših dneh (saj smo še v demokratični dobi, ali ne?) sila netaktna. Zbralo se je na primer večje omizje, dame in gospodje iz različnih družabnih slojev, pa nič aristokratov, kar se ume samo ob sebi, če povem, da je bila družba slovenska. Tu se je govorilo in čebtljato, izmenjavali so se pokloni v vseh svojih zarjavelih inačicah. Opazil sem, da je bila dama tik mene, vrla, spodobna in inteligentna žena uradnika na ne baš zadnji stopnji uradniške hijerarhije, nekaj časa nekam nejevoljna, dejal bi, užaljena. Zdelo se mi je, da sem bral enako občutje tudi na obrazih nekaterih drugih sosedinj. Kmalu sem uganil vzrok: Najglasnejši možki v naši družbi, ki se je obrnil zdaj k tej zdaj k oni dami, je razdelil žensko omizje v dva družabna razreda: V višjem, ki se je nekako bleščal (ali od zlata, ali le od luninega svita ničevih

«titlov», tega ne vem), so bile «milostive». V nižjem razredu, ki ni imel sijaja ne od bogastva ne od «titlov», so bile same «gospe», prave slovenske gospe. Ta dva razreda se stalno ustvarjata v slovenski družbi, odkar se je razpasla pri nas nesrečnarija raznih naslovov in nazivov. Tako imamo mimo in povrh «milostivih» še «gospe svetnikove», «gospe doktorjeve», «gospe ravnateljave» in kdo ve kakšne še. Seveda so tudi možki, ki so se prejšnje čase branili pred to razvado, zdaj že veliko krivi.

Da je vse to nedemokratično, leži na dlani. Toda demokracija je tako lepa reč, da jo najbolje ohraniš doma za steklom kakor porcelanasto figuro; v družbo pa nikar ne hodi z njo ali vsaj vsiljiv ne bodi, če nočeš veljati za netotesanca. V našem primeru pa gre za vprašanje, ki ga moramo postaviti nekoliko drugače.

Je-li razumno, koristno, sploh v kakršnemkoli oziru dobro, če tvegamo v mešani družbi svoj takt in razvrščamo družabnice v dva razreda? Po kakem merilu? Ali je soproga sodnega svetnika več vredna, ker je njen mož sodni svetnik, od soproge zasebnega nastavljenca, ki morda prekaša prvo po znanju, duhovitosti, ljubeznivosti in raznih ženskih čednostih? Če ne gre v življenju drugače, naprtimo nase tudi prirojeno zlo človeškega rodu, da delamo vedé krivico. Toda ne vbadajmo se po nepotrebnem v ničevnih malenkostih vsakdanjega življenja! Ostavimo prazno titulaturu z njenim varljivim bleskom in skušajmo biti kar največkrat v življenju ljudje, resnični ljudje, z kolikor moči malo komedijantstva in igralske poze!

Nič «milostivih», vse ste milostive ali nemilostive, vsaka pa je v družbi gospa, ki ji dolgujemo pozornost in čast kakor gospodični. Nobena ne sme v dobi stremljenja po enakopravnosti obeh spolov biti neko namišljeno «veličanstvo», nekaj, kar niti več ženska ni! Danes se trudimo, kako bi izkoreninili nemški vpliv in nemščizme v jeziku, pa kaj bi se še priklanjali maliku «milostive», ki je od nog do glave nemški izdelek. V nemščini pomeni «die Frau» toliko kot žena; če hoče Nemec povedati to, kar pove Slovenec z besedo «gospa», mora dodati «die gnädige Frau». To okornost nemškega jezika pa so pobrali naši v galantnostih bolj nego v jeziku podkovani ženski

častilci in so preveli «milostivo». V slovenščini je tedaj «milostiva» sploh odveč; v pismih jo uporabljaj, če že misliš, da ne gre drugače, ali v družbi jo dosledno ignoriraj. Učimo se od Francozov! Če ne prihajaš ž njimi v družabne stike, beri romane: nikjer ne najdeš, niti pri damah iz visoke aristokracije ne, milostivi podobnega priveska: povsod samo madame in madame...

Če se francoske gospe, ki so podedovale bogato tradicijo galantnih navad, zadovolje z «madame», zakaj se ne bi zadovoljile s to besedo, ki se glasi slovensko gospa, naše dame?!

Ako pa misli katera, da je kako drugače prav — naj me pobije z uma svitlim mečem, da si ne bom drznil več zasadiť peresa med ljubke cvetlice slovenskega bon-tona.

Dovolite, da se predstavim...

V naši družbi je navada, da se kaj radi predstavljamo in sploh stiskamo roke. Če prideš v kako družbo, se ti zdi prva dolžnost, da poveš — pa prav nerazločno — svoje ime, ki ga ljudje navadno prelišijo ali pozabijo, če te nihče ne pozna ali če nisi družabno znana oseba. Povsod se predstavlja: v vlaku, v tramvaju itd. Čez noč nabereš toliko znancev in znank, da storiš v malem mestu najbolje, ako sploh ne nosiš klobuka na glavi...

Če si namreč vse te obraze zapomniš, kajpa. Nismo vsi enaki. Včasih tudi najboljša volja ne pomaga, da si zapomniš obraz kake dame, ki si ga videl v večerni luči in v docela drugačni situaciji, kakor gre mimo tebe drugo jutro na ulici. Mar je nisi spoznal? Zamera, huda zamera! Neolikan si, kmetavzar. Kaj bi se opravičeval s slabim spominom za fiziognomije, s slabimi očmi in podobno. To, pravijo, v ženskih očeh ne velja. Slabo si zapisan in sodba je izrečena.

Celo pri moških si včasih v zadregi, ako si se bil seznanil s kom tako-le mimogrede, brez globljega zanimanja, pod pritiskom okolščin in če ima le-ta znani neznanec za te boljše oči nego ti zanj. No, pa večina moških ne vzame tega tako tragično. Ali če se oziraš na službeni bon-ton, vedi, da grešiš proti oliki, če ne pozdravljaš človeka, ki si se mu bil predstavil. Včasih modruješ tako-le: Zakaj neki ne pozdravi on mene? Bon-ton pozna višje in nižje družabne stopnje, toda so primeri, ko je

razvrstitev ljudi težka. Kdor v naši družbi glasno rožlja z denarjem ali ima boljše skrojeno obleko, stoji (s pravico samoodločbe!) par stopnic nad duševnim proletarcom z revno plačo in z obrazom, ki se ga vsak dan ne dotakne britev. Pa naš bon-ton veleva tako, da moraš vse življenje pozdravljati ljudi, s katerimi si se bil seznanil čisto po naključju in ki nimaš ž njimi nobenih rednih stikov. Denite, kar hočete, ali to je diktatura, ki je zoprna, ker je vseskozi formalistična; v jedru je tako neumestna, kakor če te kdo izključuje iz družbe, kadar imaš na sebi navadno črno obleko, medtem ko nosijo drugi nekoliko drugače skrojeno s frakarskim repom zada!

Tudi tu bi se lahko učili od Francozov. Ondan sem bral v knjigi inozemskega pisatelja o sodobni Franciji o običajih, ki so veliko bolj prikupljivi. V Franciji lahko govoriš cele ure s človekom ali z več ljudmi, ne da bi se bili med seboj predstavili in prevzeli s tem kakršnekoli obveznosti. Tudi pri skupnem dineju ste lahko, pa se ni treba predstavljati in stiskati rok. Predstavijo se zgolj oni, ki občutijo, da so si simpatični in da so med njimi mogoče ožje družabne vezi, prijateljski stiki in pristrčnost. Če si kot tujec v kaki francoski družbi, se ti zgodi, da ti nova, a nepredstavljena znanca — zakonca izročita svojo posetnico. Na posetnici je natančen naslov. Zdaj je tvoja dolžnost, da ju, če le mogoče, že jutri posetiš. Posihmal boste dobri znanci, ki se ne boste zlahka pozabili in nikdar prezrli. Nasproti drugim pa nisi z ničemer vezan in ste lahko sicer najboljši znanci — po videzu.

Francozi, ki so mojstri v družabnosti, so osvobodili svoje ljudi zoprne diktature večnega predstavljanja in pozdravljanja, ki ima docela provincialen značaj in nalaga človeku odvišne dolžnosti, katerih često iz kakih fizičnih razlogov niti izpolnjevati ne more. Menim, da je ta običaj znatno boljši in taktnejši od našega, ki se preveč oklepa vnanje oblike in premalo jedra družabnih stikov.

Moralen nauk pa bodi: Nikar ne pretiravajmo s predstavljanjem! Ibis.

Svinjsko gnjat lahko lepo tanko narežeš, ako nož nad štedilnikom segreješ, potem reže mnogo bolje.

Tam, odkoder prihaja moda.

Nastanek, razvoj in socialne uredbe francoske veletrgove Bon Marché.

Na jugozahodni strani Pariza v Rue de Sèvres se dviga ogromna palača, ki je sad dolgoletnega truda rodbine Bonicauc. Imenuje se Bon Marché, trgovska hiša francoskega naroda. Njen obrat zavzema nenavaden obseg. Ne samo po Franciji in njenih kolonijah, ampak tudi po vsem ostalem svetu se razpošilja blago velepodjetja.

Aristide Bonicauc se je rodil l. 1810. v mestu Bellême (Orne) kot sin nepremožnih starišev. Odšel je v Pariz, kjer je vstopil v službo male trgovine: Au Bon Marché, rue de Bac. Radi svojih zmožnosti je postal kmalu družabnik. L. 1863 je bil že edini lastnik. S svojo trgovsko genialnostjo je podjetje silno povzdignil. Tega leta je dal zgraditi novo palačo v Rue de Sèvres. Zvesto mu je stala ob strani žena Margareta. V prvi vrsti sta skrbela za sposobne uslužbence. Z njimi sta delila delo in počitek, izgubo in dobiček. Nista bila le dobrotnika, ampak tudi stroga vzgojitelja svojega osebja.

Kakor hitro mu je dovolil finančni položaj, je Aristide Bonicauc ustanovil dve blagajni. Iz ene je plačeval zdravilke, skrbel za doto zakona željnih nastavlencev in zagotovil vsakemu rento za starost. Vzel je prihranke uslužbencev v obrat in posojal denar po 6 odstotkov z lastno izgubo. Po določeni službeni dobi je vsakemu zvišal plačo. Oseboje gospoda Bonicauca je bilo udeleženo pri dohodkih bazarja; tako da je bil zadnji uslužbenec nekak družabnik firme.

Ni čuda, da je naval na vsako izpraznjeno mesto uprav ogromen. Vodstvo ima izbiro med reflektanti in sprejema zgolj mlade ljudi iz dobrih družin in z lepimi izpričevali. Firma skrbi za nadaljno strokovno izobrazbo svojih nastavlencev, ki jih prvovrstni učitelji zastoj poučujejo. Angleščina, francoščina, nemščina, španščina in knjigovodstvo so glavni predmeti. Vsi muzikalično nadarjeni imajo brezplačnih pouk v vijolini, klavirju in petju. V večernih urah se zbera nastavlenci v salonu, kjer prirejajo koncerte in zabave. — Učence, ki se posebno odlikujejo, pošljejo v svrhu nadaljne izobrazbe za dve leti v inozemstvo. Za dobo študiranja in vojaščine se plače osebju ne odtegujejo. Obolele uslužbenke pošljejo v kopalnice; za njih rodbine skrbi med tem tvrda. Če so služili 5 let, se oni, ki niso več za delo, sprejmejo v poseben azil.

V »Hôtel Bonicauc, Rue de Bac 115, stanujejo uslužbenke, ki nimajo svojega doma. Vse imajo enako velike in enako urejene sobe. Povsod vidimo rože, slike, ročna dela. Prostora salon in knjižnica sta vedno na razpolago. Do 11. ure morajo biti vse uslužbenke v svojih sobah. Le če pismeno sporoče vodstvu kraj in čas odsotnosti, lahko izostanejo delj časa.

Vsi uslužbenci obedujejo v treh velikih dvoranah in sicer zastoj. Največja jedilnica je dolga 120 m, ima 80 oken in prostora za

1000 oseb; druga za 500, tretja za 300 oseb. V četrtem nadstropju je ogromna kuhinja. Kotli, ki držijo 300, 450 in 800 litrov, se kurijo s paro; 300 beefsteakov in 600 kg mesa morejo hkrati pripraviti. Posebno nalozorstvo pazi, da je hrana vedno dobra. Vsak ima pravico na liter dobrega vina ali dve steklenici piva. Zajutrek je kak-le: juha, kava ali čokolada. Dejeuner: mesna jed po volji, prikuhe in desert. Diner: juha, pečenka po volji, prikuhe in desert.

★

Za časa nemško-francoske vojne se je izkazal Aristide Bonicauc velikega patriotja. Med obleganjem je vzdrževal hospital; leta 1876 je ustanovil nekake ljudske kuhinje, razdelil med reveže nad 50.000 kosil in skrbel za revne otroke.

Leta 1877 je vrli mož umrl. Njegova veletrgovina je imela tedaj v obratu 82 milijonov frankov. Prevzel jo je njegov edini sin Anton, ki pa je že l. 1878. sledil očetu. Tedaj je prevzela vodstvo ga. Margareta, ki je še povečala dobrodelne ustanove svojega moža.

Bila je splošno priljubljena. Ko je l. 1889 umrla, je nepregledna množica sledila njeni krsti na pokopališče Père la Chaise.

Evo nekaj točk njene poslednje volje:

1. Vsak uslužbenec dobi po preteku službene dobe izplačanih 3000—10.000 frankov v gotovini.

2. Sezidajo naj se tri zavetišča za dela nemožne v Lillu, Rouenu in Chalonsu.

3. Delavska podporni blagajna v Parizu dobi 1 milijon frankov. Drugi fondji v slične namene po 50.000 frankov.

4. 400.000 frankov podpore za revne žurnaliste, slikarje, godbenike in igralce.

5. Prof. Pasteur dobi poleg sprejetih 150 tisoč še nadaljnih 100.000 frankov za študijske namene.

6. Knezoškof pariški dobi 300.000 frankov, vsaka druga konfesija 100.000 frankov za reveže.

7. Perilo in srebrnino dobe sirotišnice, umetnine pa Louvre in luksemburški muzej.

8. Ostanek premoženja naj se porabi za vzdrževanje bolnišnic.

Lahko umljivo, da vlada med uslužbeni Bon Marchéja sreča in zadovoljstvo. Če ni vedno tako, je kriva pač nenasitnost človeških želja, ni pa krivda na Aristidu Bonicaucu in njegovi ženi Margareti. Ta dva plemenita človeka sta s svojimi milijoni na velikodušen način umela osrečevati druge.

○ ○ ○

Naše spomladanske rastline v kuhinji in lekarni.

Naša kuhinja bi se zlasti spomladi ne smela omejevati le na splošno uporabljive vrtno zelenjavo, marveč naj bi se okoristila tudi z rastlinami, ki so začele zeleneti ali vsaj kmalu zazelene po poljih in travnikih. Sprejmi-mo hvaležno vse, kar nam nudi narava. Ravno pomladansko brstje, nežne mladike dajejo človeškemu organizmu, ako jih znamo izbrati

in skrbno prirediti, veliko množino redilnih snovi, kakor: rudninske soli, vitamine, železo i. dr. — Ena prvih koristnih rastlin je travniška kreša (Brunnenkresse), ki raste po vlažnih travnikih in ima belo drobno vršičkasto cvetje. Mladi listi, travniške kreše, zmešani z regratom in motovilcem ter zabeljeni z oljem in kisom ali z sverto prekajeno slanino, dajejo dobro solato. Razun tega pa je veljala kreša že v starih časih kot znamenito sredstvo proti skorbutu in kamnu. Piti treba njen čaj. Med narodom je to zdravilo dobro znano. Že prej omenjeni regrat, ki mora biti nabran po krtinah, da je bel in mehak, vsebuje izredno mnogo redilnih in zdravilnih snovi. Uživamo ga v solati z gorkim krompirjem ali seseklanega in praženega v krompirjevi ali v kaki drugi postni juhi. — Prav mlade koprive, zeleni listi regrata in trpotca, poparjeni in dobro skuhaní, preplaknjeni z mrzlo vodo, vse fino sesekljano in praženo na prežganju, nam nadomešča špinačo ter vsebuje natron, apno in železo. Že starorimski zdravnik Hippokrat (460—364 pr. Kr.) hvali koprive kot zelišče, ki čisti telo. Tudi Plinij omenja v svojih knjigah koprive, češ, da čisti kri. — S sekljčem drobno sesekljano mlado zelenje od peteršilja, pljučnika, trpotca, regrata, krebuljice, rmana, prav malo mete, janeža, kadulje (žajblja), kislice in pehtrana dajejo dobro spomladansko juho. Deni ta sesekljana zelišča v bledorjavo prežganje iz masti in moke, dobro vse prepraži, nakar zalij z govejo, grahovo ali ribjo juho. Osoli, preden deneš juho na mizo, razmotaj v njej rumenjak ali dva in jo vlij na opečene zemeljne kocke. Omaka iz kislice je dobro znana in jo najdeš v vsaki kuharski knjigi; takisto zeliščna, pehtranova in drobnjakova omaka. — V starih časih so ljudje pripravljali iz mladik, listov, pecljev in korenin: regrata, rmana, trpotca, tavžentrože, lapuha, jetičnika (Veronica, Ehrenpreis), krvavega mlečnika, kopriv in brezovega listja soke, ki so jim pripisovali veliko zdravilno moč. Njihov namen je bil po prestani zimski izčistiti in kri prenoviti. Te soke so uživali, zmešane s čajem, mlekom, vinom ali rudninskimi vodami. Učena medicina je te zdravilne soke ignorirala ali se jim je posemehovala. Toda priznati je morala, da vsebujejo vsa prej omenjena zelišča deloma koristne rudninske aromatične ter grenke snovi, vitamine in eterična olja, ki pospešujejo prebavo in s tem množe tek in krepe kri. Čaj tavžentrože pozna še danes vsakdo kot sredstvo, ki čisti kri in vzbuja tek, čaj lapuha in planinskega mah u uživamo proti kašlju, takisto trpotče v sok, kuhan s kandisovim sladkorjem. Pljučnik ali emulež (Pulmonaria), ki raste in cvete po gozdih in travnikih spomladi ter ima modrikastordeč cvet, je bil že v davnih časih zdravilo proti pljučnim boleznim; od tod njegovo ime. Stlačí liste in stebelca te rastline, da dobiš sok, ki ga skuhaš s kandisovim sladkorjem in ga uživaj po tri žlice na dan. Ali posuši liste v senci, zdrobí jih

nato v prah in uživaj dnevno po tri žlice tega prahu z medom. — Mnogo je zdravilnih zelišč, žal, da vse premalo poznamo njihovo vrednost in se jih zato tudi premalo poslužujemo. Vsi pa vemo, da so pomladne vrtné, poljske in travnaté zelenjave žloveškemu telesu jako potrebne in koristne, ker pomagajo prenavljati in osvežiti kri, ta najdragocenejši sok.

○ ○ ○
Limona.

Ruska carica Katarina II pripoveduje neke v svojih »Spominih«, da ji je nekoč solnce »grdo očrnilo lice« in se zato ni upala med ljudi. Pa ji je sobarica njene dvorne dame prinesla čudovit lek, ki je njeemu ožganemu obrazu v par dneh zopet vrnil prejšnjo lepoto. Ta lek je sledeči: Zmešaj sok cele limone s polovico beljaka, stepenega v sneg ter prideni temu še nekoliko francoskega žganja. Umij zvečer obraz z mlečno vodo, namaži ga s pripravljenim lekom in v kratkem bo bel in rdeč »kot mleko in kric... Že Katarina II. je torej spoznala belilno moč limone; danes uporabljamo njen sok in vonjave olupke v gospodinjstvu prav raznovrstno.

Ako otroka boli vrat, ožmi 1—2 limoni, primešaj mnogo sladkorja in daj to otrokom jesti oziroma piti. Tudi naj grgrajo z limonovo vodo. Zvečer naj pijo vročo limonado v postelji, kar je dobro sredstvo zoper prehlajenje. — Ljudje, ki so pili mnogo opojnih pijač, se hitro iztreznijo, ako popijejo močno limonado ali izsrkajo limono.

Z limonovim sokom okisane jedi so okusnejše kot z navadnim kisom začinjene. — Da je limonov sok dobro čistilno sredstvo tudi za razne predmete, je splošno znano. Gospodinje, ki lupijo krompir, češplje, režejo čebulo, izbirajo črne jagode, si očedijo roke z limonovim sokom. Ako so roke potem zelo suhe, jih namaži z vaselinom. Ako hočeš ohraniti nohte svetle, jih večkrat odrgni z limonovim sokom. — Črnilo spraviš iz tal, ako drgneš zamazano mesto prav krepko s prerezanimi limonami ter končno tla izpereš z gorko milnico. Trdi izperila izgine črnilo, ako ga pokaplješ z limonovim sokom ter deneš perilo na solnce. To ponovi večkrat in končno operi perilo najprej v mlačni milnici, potem v lugu. — Rjaste madeže odstraniš iz perila, ako namakaš dotična mesta v vročem limonovem soku in izpereš potem perilo v čisti vodi. Ali zavri limonovega soka in finega olja — vsakega polovico — namoči vanj madež, ki kmalu izgine. — Čevlje iz rjavega usnja osnažiš, ako nakaplješ na platneno krpico limonovega soka ter drgneš z njo tako dolgo čevlje, da izgine mokrota. Potem jih namaži z dobrim ličilom in jih z mehko krpo dobro zlikaj. — Gobe za umivanje najboljše očediš, ako jih pokapaš z limonovim sokom. Pusti jih tako par ur, potem jih izperi v čisti vodi.

Dobro je, da ima gospodinja limonov sok vedno pri roki. Pripravi ga takole: Ožmi 7

limon, ki dajo približno 1 četrt litra soka. Ta sok precedi skozi redko platneno krpo in ga pusti stati v odprti steklenici 24 ur. Potem ga nalij v čiste stekleničice, ki jih dobro zamaši in zapečati ter spravi na hladen prostor.

Nastrgani ali na drobno sesekljeni limonovi olupki so prijetna in fina začimba mnogim močnatim jedem. Limonove olupke lahko shraniš takole: Olupi limone prav ténko z ostrim nožičem, sesekljaj jih in napolni ž njimi do polovice stekleničice, ki si jih prej dobro izmila s salicilovo vodo. Drugo polovico napolni s stolčenim sladkorjem. Stekleničice prav dobro zamaši in zaveži s pergamentnim papirjem ter jih deni v mrzli vodi k ognju, da se dobro segrejejo, zavreti pa ne smejo. Sladkor se sme le razgreti, a ne stopiti. Steklenice hrani potem na hladnem prostoru. Kosec limonovega olupka daje čaju prijeten okus. Za čas, ko so limone drage, posuši tanke olupke in jih hrani v vrečici na suhem, da ne oplesnijo. — Izžete limone še lahko uporabljáš za čiščenje rok ali za snaženje bakrene posode.

Ržen kruh. V vojnem času smo uživali posebno zadnja leta samo črn in koruzni kruh. Zato smo si po vojni silno zaželeli belega pšeničnega kruha. In sedaj smo se ga tako navadili, da ima povsod prednost. Malokdo pa vé ali ne pomisli, da je bel kruh skoraj popolnoma brez onih redilnih snovi, ki jim pravimo vitamini. Zato je popolnoma napačno naziranje, da sta kruh in moka vredna tem več, čim belejša sta. V Franciji so n. pr. skoraj splošno tega mnenja; zato meljejo francoski mlinci največ bele moke, vitamini pa odpadejo v otrobe. Pri nas je že župnik Kneipp priporočal ržen in črn kruh ter celo kruh iz otrobov, češ da je črn kruh najbolj redilen. Pa tudi zato je črn kruh bolj zdrav, ker ima bolj trdo skorjo in zahteva zato močnejše zvečenje, kar je dobro za zobe in za želodec; mehki pšenični kruh pa požira marsikdo skoraj docela neprežvečen. To nam pričajo lepi zdravi zobje kmetijskih ljudi, medtem ko imajo mestni prebivalci večinoma slabe zobe. Rženi kruh vsebuje v svojih otrobih več fosforja, apna, železa in soli kakor pšenični, torej snovi, ki so za rast in procvit telesa jako važne. Zato je zelo priporočati ržen kruh ali pšenični kruh iz moke, ki je mleta na *ben kamencu*, ker sicer odpade vse v otrobe.

Srebrne žlice dobe v jajčnih jedilih namočene, rumeno ali rjavo barvo, ki se da le težko odstraniti. Najbolje je, če take žlice snažimo s fino zdrobljeno kuhinjsko soljo ali pa s finimi presejanimi sajami in jih potem odrgnemo z usnjem od rokavic.

Apnena voda za snaženje madežev. Apno se napravlja, ako se apnenec žge v veliki vročini. Na ta način izgine iz apnenca ogljikova kislina in ostane živo apno. Če to živo apno polijemo z vodo, se z njo spoji in daje ugašeno apno. Ako ugašeno apno z vodo zelo razmešamo, se čez nekaj časa kalna

tekočina zopet učisti, vendar pa nad apnom stoječa tekočina ni več čista voda, nego močan lug, ki ga imenujemo *apnena voda*. To spravimo v zamašeni steklenici in je izvrsten pripomoček za snaženje raznih madežev. Vendar treba pominiti, da apnena voda razjeda tkanino in jo moramo zato urno izprati.

Iz papirja odstraniš mastne madeže na sledeči način: Pod mastni madež položi pivnik, polij madež s čistim bencinom, pokrij ga s pivnikom in ga močno obteži. Bencin raztopi maščobo in pivnik jo popije.

Madeže vodnih kapelj na lakiranem pohištvu odstranimo, če jih brišemo s cunjico, namočeno v zmesi lanenega olja in soli.

Toplomer v gospodinjstvu. Toplomer ali termometer je vsakemu kulturnemu človeku neobhodno potreben predmet. Mati ga potrebuje prav pogostokrat, da meri ž njim vročino svojih družinskih članov. Saj prvo je, ko otrok zboli, da mu merimo s toplomerom vročino. Pravilna toplota človeškega telesa je do 37.5°, vsaka višja temperatura je že znak oboletosti. Tudi pri kopanju malih otrok uporabljamo toplomer. Voda za kopanje dojenčkov ne sme presegati 35° Celzija. Dalje je gospodinjam jako priporočati, da imajo tudi kuhinjski toplomer za vkuhanje sadja in živil za zimo, za konserviranje najraznovrstnejših živil, tudi mesovja, je najpriporočljivejši Weekov aparat, a del tega aparata je toplomer. Saj zahteva razno sadje, sočivje in mesovje pri vkuhanju tudi različno toploto, navadno 70—90° Celzija. — Toplomer je že precej star. Izumil ga je leta 1595 Galileo Galilei. Ta toplomer je bil sicer prav enostaven in tudi ni bil vedno zanesljiv. A bil je predhodnik vseh drugih toplomerov. Galilejev toplomer je bil z vodo in z zrakom napoljen kozarec, ki je kazal različne temperature. Natančneje je določil ledišče šele Francoz Ant. Réaumur, roj. l. 1683 in odtlej so bili toplomeri šele zares zanesljivi. Drugi izboljševalec toplomera je bil prof. And. Celsius (1701—1744) ki ga je razdelil na 100 stopinj; 0 je kazala ledišče, 100 pa vrelišče. Z izboljšanjem toplomera se je končno bavil še Nemeč Gabr. Fahrenheit (1686—1736). Njegova skala znaša 180 stopinj, kar je bolj neprikladno; zato se Fahrenheitov toplomer ne uporablja. Splošno uporabljivi so toplomeri, ki kažejo na eni strani Reaumurjevo, na drugi pa Celsiusjevo razdelitev. V kuhinji se ravnamo navadno po Celsiusjevem toplomeru. Nobena skrbna in razumna mati ni brez toplomera za določanje telesne toplote, nobena praktična gospodinja brez kuhinjskega toplomera.

Kako ohraniš žgani kavi prijeten vonj. Sveže žgano kavo stresi takoj, še gorko, v močno pločevinasto posodo, ki se dobro zapira. Posipaj potem kavo z dobro stolčenim sladkorjem, zapri posodo in jo dobro stresaj semintja, da se sladkor prime vseh žrn in jih prevleče s sladkorjevo glazuro. Ta glazura zadržuje, da se vonj po sveže žgani kavi ne izgubi.

P. V. B.

Francoščina za samouke.

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi.

9

14.

Les changes.¹

La livre² qti,³ avant-hier,⁴ s'était⁵ détendue,⁶ a fléchi⁷ hier⁸ dans la matinée⁹ jusqu'à¹⁰ 42,35.¹¹ Ces cours¹² représentent¹³ pour¹⁴ la livre² un recul¹⁵ de 20 points¹⁶ sur¹⁷ la veille¹⁸ et¹⁹ de 40 points¹⁸ en²¹ quarante-huit heures.

Toutefois,²² dans la seconde²³ partie²⁴ de la journée,²⁵ les devises²⁶ étrangères²⁷ ont été²⁸ soutenues.²⁹

En séance³⁰ officielle,³¹ la livre a oscillé³² entre³³ 218 et³⁴ 213,75;³⁴ le dollar entre 44,80 et 44.

En³⁵ fin³⁶ de journée,²⁵ on retrouve³⁷ la livre à 216 et³⁸ le dollar à 44,42. (Le Quotidien, 23. 7. 1926.)

1 (le-šāž)	menjalni tečaj, valute
2 (la-livr)	angleški funt, funt sterli g
3 (ki)	ki, kateri, -a, -o
4 (av-ā-tjā)	predvčt; rajšnjim
5 (setr)	se je bil, -a, -o
6 (detāždū)	popustila [kojega tečaj je popustil, padel]
détendre (detādr)	popustiti, odjenjati
7 (a-fléšī)	je popustil
fléchir (fléšir)	popustiti, vdati se
8 (jtr)	včera j
9 (d-ā-la-matine)	[v] dopoldan
10 (žūska)	do
11 (e)	in
12 (le-dōlar)	dolar
13	quarante deux virgule trente-cinq = 42 vejica (virgūl) 35 = 42 fankov 35 centimov
14 (se-kur)	ti kurzi
15 (āprezāt)	predstavljajo, kažejo
16 (pur)	reprezenter (rāprezāte) kazati
17 (ā-rākūl)	za
18 (pw-ž)	umik, nazadovanje
19 (sūr)	točke
20 (la-v-)	na; proti, z ozirom ra
21 (ā)	prejšnji dan
22 (tutfwā)	v
23 (la-zgōd)	vendar
24 (partī)	druga
25 (žurne)	del
26 (le-dāviz)	dan
27 (etrāžtr)	devize
28 (ō-tete)	tuje
29 (sutnū)	so bili, e
30 (ā seās)	podpirane, čvrste
31 (āfisjil)	na seji
32 (ā-ossile)	službena, uradna
33 (āssiller (āssille))	je nihala, se je gibala
34 (ātr)	nihati, kolebati
35 (213 virgule 75)	med
36 (ā)	(virgūl)
	v, na

³⁶ (f-ž)
³⁷ (ō-rātruva)

konec
so spet našli, se je zopet nahajala

Razlaga.

10. Kazalni pridevniki.

Moški spol

ce (sā) ta [pred besedo ki se začenja s soglasnikom]

cet (sāt ali sēt) ta [pred besedo, ki se začenja s samoglasnikom ali samoglasniškim h]

ženski spol *cette* (sēt) ta množina *ces* (se) ti, te [za oba spola]

Ednina:

ce tarif (sā-tarif) ta tarifa
cet Americain (sā-tamerikā) ta Američan
cet habitant (sā-tabitā) ta prebivalec
cette locomotive (sēt-lōkōmōtiv) ta lokomotiva

Množina:

ces tarifs (se-tarif) te tarife
ces Américains (se-zamerikā) ti Američani
ces habitants (se-zabitā) ti prebivalci
ces locomotives (se-lōkōmōtiv) te lokomotive
ces cours (se-kur) ti kurzi

15.

Dépêches¹ télégraphiques² des correspondants³ particuliers⁴ du Temps.

Un aéroplane⁷ militaire⁸ britannique⁹ s'est abattu¹⁰ hier¹¹ dans la New-Forest,¹² près de¹³ Southampton,¹⁴ pendant¹⁵ la manœuvre.¹⁶ Le pilote,¹⁷ le lieutenant¹⁸ Page,¹⁹ a été tué²⁰ et l'observateur²¹ grièvement²² blessé.²³ C'est²⁴ le douzième accident²⁵ mortel²⁶ survenu²⁷ dans l'aviation²⁸ britannique pendant¹⁵ le mois d'août.²⁹

(Le Temps, 2. 9. 1926.)

1 (dep:s)	de eše, brzozavke
2 (telegrafik)	telegrafske, brzozavne
3 (kor:spōdā)	dopisniki
4 (partikūlje)	posebni
5 (lōdr)	London
6 (le-prāmje)	(le-prāmje) prvi
7 (ō-naeroplan)	aeroplan, letalo
8 (militir)	vojaški, -a
9 (britannik)	britanski, -a

40 (sə-tabati)	se je zgrudil, je padel
s'abatre (sabatr)	zgruditi se
41 (ʒr)	včera
42 gozd v Angliji	
43 (pr-də)	poleg, blizu
44 mesto v Angliji	
45 (pād̄x)	med, za časa, tekom
46 (la-manœvr)	manever, vojaška vaja
47 (lā-pilot)	pilot, krmar
48 le-ljōtnā	poročnik
49 angleško rodbinsko ime	
50 (a-ete-tōe)	je bil ubit
tuer (tūe)	ubiti
51 (lōps-rvatoer)	opazovalec
52 (gryvmž)	težko, opasno
53 (bl̄se)	ranjen
blessér (bl̄se)	riniti
54 (st)	to je
55 (aksid̄)	nezgoda
56 (mōrtal)	smrten
57 (sūr-vnū)	ki se je dogodil
survenír (sūrvenír)	nenadoma priti, dogoditi se
58 (lavjasjō)	aviatika, letalstvo, zrakovstvo
59 (lāmwa-du)	mesec avgust

16.

A la Chambre¹ iougo-slave.²

Une motion³ protesta⁴nt contre⁵ les persécutions⁶ des fascistes⁷ à l'égard des⁸ minorités⁹ iougo-slaves est repoussée.¹⁰

BELGRADE,¹¹ 12. novembre — Télégr.¹² *Matin*¹³ — Aujourd'hui,¹⁴ les démocrates¹⁵ indépendants¹⁶ ont proposé¹⁷ à la Chambre¹ une résolution¹⁸ s'élevant¹⁹ contre⁵ les persécutions⁶ italiennes²⁰ à l'égard des⁸ minorités⁹ iougo-slaves,² se traduisant²¹ même²² par l'arrestation²³ de parlementaires.²⁴

Le ministre²⁵ des affaires étrangères²⁶ M.²⁷ Nintchitch,²⁸ a déclaré²⁹ qu'³⁰ une telle³¹ motion³ aurait³² une fâcheuse³³ répercussion³⁴ sur³⁵ les relations³⁶ italo-serbes³⁷ et la majorité³⁸ repoussa cette résolution.¹⁸

(Le Matin, 13. 11. 1916.)

1 (šābr)	poslanska zbornica;
(ala-šābr)	v parlamentu
2 (jug-slav)	jugoslovenski, -a, -o
[Op. Pravilnejša	francoska pisava je brez ve-
zaja: iougoslave ali yougoslave.]	
3 (ūn-mōsjō)	predlog
4 (prōtstā)	ugovarjajoč, protestirajoč
protester (prōtiste)	ugovarjati, protestirati

5 (kōtr)	proti, zoper
6 (le-persékusjō)	preganjanja; edn. la persécution
7 (de-fasist)	fasistov
8 (alegar-de)	kar se tiče, glede
9 (minōrite)	manjšine; edn. la minorité
10 (ē-rōpuse)	je zavrnjena, je odbita
repousser (rōpuse)	odbiti
11 (bi-grad)	[francoski naziv Beograda]
12 okrajšava za [le]	télégramme (telegram) brzojavka
13 (matj)	Jutro [pariški dnevnik]
14 (ožd̄ūi)	danes
15 (le-dēmōkrat)	demokrati
16 (ʒd̄epāđā)	samosojni, nezavisni
17 (ō-prōpōze)	so predložili
proposer (prōpōze)	predložiti, predlagati
18 (ūn-rezōlūsijō)	sklep, rezolucija
19 (selvā)	dvigajoč se
s'élever (selve)	dvigniti se
20 (italjen)	italijanske
italien (italj)	italijanski
italiene (italjen)	italijanska
21 (sa-trad̄izē)	prikazujoč se, ima oč za posledico

se traduire par (sa-trad̄ir-par) prikazati se v imeti za posledico

22 (m:m)	celo
23 (arēstasjō)	aretacija, zapor
24 (parlāmāter)	parlamentarci, poslanci
25 (le ministr)	minister
26 (de-zafir-zetrāžr)	zadev tujih; za zunanje zadeve
27 okrajšava za Monsieur (māsjo)	gospod
28 francoska pisava imena Ninčič	
29 (a-deklare)	je izjavil
déclarer (deklare)	izjaviti
30 (k)	okrajšava za que (kə) da
31 (tal)	taka, takšna
tel (tal)	tak, takšen
32 (ore)	bi imel, -a, -o, [uogojnik]
33 (fašōz)	neprijetna, nepovol na
fâcheux (fašō)	neprijeten, nepovoljen
34 (reparkūsijō)	odboj, vpliv
35 (sūr)	na
36 (le-rōlasjō)	odnošaji, razmerje
37 (italo-srb)	italijansko-srbski
38 (la-mažōrite)	večina
39 (rōpusa)	je odbil, -a, -o
repousser (rōpuse)	odbiti, zavrniti

Za veliko noč bo številko «Življenja in sveta» nadomestila posebna ilustrirana priloga v bakrotiskū. Prihodnja številka «Življenja in sveta» bo izšla dne 23. aprila.